

27. *Lathyrus* L. — hrachor *)

Lathyrus LINNAEUS Sp. Pl. 729, 1753. — Syn.: *Orobus* L. Sp. Pl. 1027, 1753. — *Aphaca* MILL. Gard. Dict., ed. 4, 1754. — *Nissolia* MOENCH Meth. Pl. 139, 1794.

Lit.: SENN H. A. (1938): Contribution for a revision of the genus *Lathyrus*. Amer. J. Bot. 25: 73. — HENDRYCH R. (1957): Nástín květenných poměrů okolí Jelšavy. Acta Univ. Carol.-Biol. 3/1: 31–65. — CANNON J. F. M. (1964): Intraspecific variation in *Lathyrus nissolia* L. Watsonia 6: 28–35. — SIMOLA L. K. (1964): On the cytology of *Lathyrus pratensis*. Ann. Acad. Sci. Fenn., ser. biol., 78: 1–19. — BRUNSBURG K. (1965): The usefulness of thin-layer chromatographic analysis of phenolic compounds in European *Lathyrus* L. Bot. Not. 118: 377–402. — BÄSSLER M. (1966): Die Stellung des Subgen. *Orobus* (L.) Baker in der Gattung *Lathyrus* L. und eine systematische Gliederung. Feddes Rept. 72: 69–97. — SIMOLA L. K. (1968): Comparative studies on number of leaflets, variation and epidermal structure in the genus *Lathyrus*. Canad. J. Bot. 46: 71–84. — REES H. et HAZARIKA M. H. (1969): Chromosome evolution in *Lathyrus*. In: DARLINGTON C. D. et LEWIS K. R., Chromosomes Today, Edinburgh, 2: 158–165. — BÄSSLER M. (1971): Beiträge zur Nomenclatur der Gattung *Lathyrus* L. Feddes Rept. 82: 433–439. — ČEFRANOVA Z. V. (1971): Konspekt systému rodu *Lathyrus*. Nov. Sist. Vysš. Rast. 1971: 191–201. — BÄSSLER M. (1973): Revision der eurasiatischen Arten von *Lathyrus* L. Sect. *Orobus* (L.) Gr. et Godr. Feddes Rept. 84: 329–447. — BRUNSBURG K. (1977): Biosystematics of the *Lathyrus pratensis* complex. Opera Bot. 41: 1–78. — CHRŤKOVÁ A., BLAŽKOVÁ D. et BĚLOHLÁVKOVÁ R. (1977): *Lathyrus aphaca* v ČSSR. Preslia 49: 337–346. — BÄSSLER M. (1981): Revision von *Lathyrus* L. Sect. *Lathyrystylis* (Griseb.) Bässler (Fabaceae). Feddes Rept. 92: 179–254. — NARAYAN R. K. J. (1982): Discontinuous DNA variation in the evolution of plant species: The genus *Lathyrus*. Evolution 36: 877–891. — KUPICHA F. K. (1983): The infrageneric structure of *Lathyrus*. Not. Roy. Bot. Gard. Edinburgh 41: 209–244.

Jednoleté, dvouleté nebo vytrvalé byliny. Kořeny dlouhé, silné, větvené nebo (u jednoletých druhů) kulový kořen dlouhý a postranní krátké. Lodyhy plazivé, vystoupavé až přímé nebo popínavé. Listy sudozpeřené, s 1–5 páry lístků, větveno zakončené úponkou nebo hrotem; někdy listy redukované na fylodium nebo úponku; palisty bylinné. Květenství úžlabní hrozny, často redukované na jeden květ; listeny záhy opadavé. Květy stopkaté, bílé nebo v různých odstínech a kombinacích žluté, růžové, červené, fialové, vz. modré; kalich souměrný, vytrvalý; koruna opadavá; tyčinek 10, 9 nitkami srostlých a jedna horní volná, nitky přibližně do stejné délky srostlé; semeník s mnoha vajíčky, čnělka pod vrcholem ze hřbetu zploštělá, často rozšířená, nahoře celá chlupatá nebo se 2 řadami chlupů, blizna kulovitá. Plody lusky, otvírající se v obou švech, výjimečně se neotvírají, bez přepážek, na vrcholu zúžené v zobánek, na bázi bez gynopodia, neopadavé. Semena nezploštělá nebo jen mírně zploštělá, hladká nebo bradavičnatá, u některých druhů jedovatá; radikula většinou nezřetelná. — Asi 150 druhů převážně v Evropě, Asii a v Severní Americe, řidčeji v mírném pásu Jižní Ameriky a v tropické v Africe. — Entomogam. Alogam., fakultativně Autogam.

Poznámka: Druhy sekce *Lathyrus* obsahují neproteinové aminokyseliny, např. lathyrin, kanavanin aj., z cyklitolů např. bornesitol. U druhu *Lathyrus tuberosus* se nevyskytují toxické aminokyseliny, ale je přítomno mnoho disacharidů (např. maltosa) i oligosacharidů (např. stachyosa).

- 1a Všechny listy redukované na rozšířené, ploché větveno listu (fylodium) nebo úponku, bez lístků, výjimečně s 1 lístkem 2
- b Alespoň hor. listy s 1 až mnoha páry lístků 3
- 2a Palisty šídlovité až polostřelovité, malé, 1(–2) mm dl. a 0,5 mm šir.; fylodium ploché, kopinaté až čárkovité; květy světle červenofialové až růžovofialové; lusky čárkovité **23. *L. nissolia***
- b Palisty vejčité střelovité, velké, (7–)20–35 mm dl. a (4–)11–24 mm šir.; list redukován na úponku nebo výjimečně na nerozšířené fylodium; květy žluté; lusky podlouhlé **19. *L. aphaca***
- 3a Dolní listy pouze s rozšířeným větvenem listu, horní sudozpeřené, s 1–4(–5) páry lístků 4
- b Všechny listy sudozpeřené, s 1 až mnoha páry lístků 6
- 4a Lístky vejčité; květy světle žluté **22. *L. ochrus***
- b Lístky čárkovité, kopinaté až eliptické; květy červenofialové, křídla bílá, růžová nebo modrá 5
- 5a Lístky (3–)6–11(–20) mm šir.; pavéza s krátkou špičkou; křídla modrá; hilum zabírá 1/7–1/6 obvodu semene **20. *L. clymenum***
- b Lístky 0,5–5,0(–11,0) mm šir.; pavéza tupá, bez špičky; křídla bílá nebo růžová; hilum zabírá ca 1/10 obvodu semene **21. *L. articulatus***

*) Zpracovaly A. Chrtková a R. Bělohlávková

- 6a Listy bez úponky; včetně listu zakončené hrotem 7
b Alespoň hor. listy s úponkou 10
7a Lístky 1–15(–17) mm šir. 8
b Lístky (12–)15–28(–31) mm šir. **1. *L. vernus***
8a Květy červenofialové 9
b Květy smetanově bílé až žlutobílé 10
9a Listy se 4–6(–8) páry lístků; květenství 3–8(–10)květá; rostliny za sucha černající
. **2. *L. niger***
b Listy s 2–3 páry lístků; květenství 2–4(–5)květá; rostliny za sucha nečernající
. **5. *L. linifolius***
10a Stopky květenství 5–12 cm dl., většinou 2–3 × delší než podpůrný list; kališní cípy brvité;
kořenové hlízy kyjovité, podlouhlé nebo vřetenovité, 30–50 mm dl., (4–)6–10 mm šir.
. **6. *L. pannonicus***
b Stopky květenství (2–)3–6(–10) cm dl., asi tak dlouhé jako podpůrný list; kališní cípy lysé nebo
hor. cíp s ojedinelými chlupy; kořenové hlízy válcovité nebo úzce vřetenovité, 80–200 mm dl.,
3–5 mm šir. **7. *L. lacteus***
11a Jednoleté až dvouleté byliny s tenkými kořeny; květenství s 1–3(–5) květy 12
b Vytrvalé byliny s oddenky; květenství s (2–)3–15(–20) květy 17
12a Lusky i za zralosti draslavě štětinaté 13
b Lusky za zralosti hladké, lysé 14
13a Květy 12–15 mm dl., nevonné; lusky (20–)25–38(–40) mm dl., hilum zabírá 1/7–1/6 obvodu
semene **15. *L. hirsutus***
b Květy 20–30(–35) mm dl., silně vonné; lusky 60–110 mm dl.; hilum zabírá asi 1/4 obvodu
semene **12. *L. odoratus***
14a Květy 15–30 mm dl. 15
b Květy 10–16 mm dl. 16
15a Květy 15–20(–23) mm dl., světle modré; lusky podlouhlé až vejčité, na hřbetním švu křídlaté,
2–3 cm dl.; hilum zabírá 1/10–1/8 obvodu semene **16. *L. sativus***
b Květy 20–30 mm dl., jasně fialovočervené; lusky podlouhle čárkovité, nekřídlaté, 6–10 cm dl.;
hilum zabírá 1/6 obvodu semene **13. *L. tingitanus***
16a Květy světle žluté; stopky květenství 4–6 mm dl.; hilum zabírá 1/10–1/9 obvodu semene . . .
. **14. *L. annuus***
b Květy špinavě červenofialové; stopky květenství 2–3 cm dl.; hilum zabírá asi 1/12 obvodu
semene **17. *L. cicera***
17a Listy s 2–5 páry lístků 18
b Listy s 1 párem lístků 20
18a Listy s 3–5 páry lístků; květenství 5–14(–20)květá; květy 10–14(–18) mm dl., špinavě
růžové; lusky krátce chlupaté a žláznaté; hilum zabírá asi 1/6 obvodu semene
. **3. *L. pisiformis***
b Listy s (1–)2–3(–4) páry lístků; květenství (2–)3–6(–8)květá; květy 14–20 mm dl.,
purpurově fialové nebo sytě růžové; lusky lysé; hilum zabírá (1/5–)1/4–1/3 obvodu semene .
. 19
19a Palisty 7–16(–25) mm dl.; lístky čárkovitě kopinaté až podlouhlé, 30–60(–70) mm dl.,
3–10(–14) mm šir.; květy purpurově fialové; hilum zabírá 1/5–1/4 obvodu semene
. **4. *L. palustris***
b Palisty 30–40 mm dl.; lístky podlouhlé, kopinaté, eliptické nebo obvejčité, 42–80(–88) mm dl.,
12–36(–55) mm šir.; květy sytě růžové, pavéza na svrchní straně nazelenalá; hilum zabírá asi
1/3 obvodu semene **11. *L. heterophyllus***
20a Lodyhy nekřídlaté; lístky 12–30(–42) mm dl.; květy žluté nebo růžové 21
b Lodyhy křídlaté; lístky 35–120(–150) mm dl.; květy růžové nebo pestré 22
21a Lístky na vrcholu zaokrouhlené nebo tupé, s nasazenou špičkou; květy tmavě růžové, velmi vonné;
lusky v místech semen silně vypouklé, ve švech mírně zaškrcované, světle hnědé, za zralosti se
neotvírají **8. *L. tuberosus***
b Lístky na vrcholu zašpičatělé; květy žluté, nevonné; lusky v místech semen slabě vypouklé, ve
švech zaškrcované, hnědočerné až černé, za zralosti se otvírají **18. *L. pratensis***

- 22a Lístky 20–60 mm šir., podél žilek jemně zvlněné; květenství (4–)8–15(–18)květá; pavéza na svrchní straně růžová, někdy nahnědlá **10. *L. latifolius***
- b Lístky 3–36(–55) mm šir., ploché; květenství (2–)4–7(–9) květá; pavéza na svrchní straně nazelenalá 23
- 23a Všechny listy s 1 párem lístků; větveno listu úzce křídlaté, křídla 0,5–1,5 mm šir.; dol. kališní cípy kratší nebo asi tak dlouhé jako kališní trubka; palisty 5–12(–18) mm dl. **9. *L. sylvestris***
- b Horní listy často s 2 páry lístků; větveno listu pod 1. párem lístků široce křídlaté, křídla 1–3 mm šir., mezi 1. a 2. párem úzce křídlaté, křídla asi 0,5 mm šir.; dol. kališní cípy 1,5–2 × delší než kališní trubka; palisty (18–)30–48 mm dl. **11. *L. heterophyllus***

Sect. 1. *Orobis* (L.) GODR.

Syn.: *Orobis* L. – *Lathyrus* L. sect. *Lathyrus* (TAMM-SCH.) CZEFR.

Vytrvalé byliny. Listy s 2–6(–8) páry lístků, s hrotem nebo úponkou; palisty polostřelovitě nebo kopinaté; žilnatina lístků zpeřená, vz. souběžná. Květenství mnohokvětá. Kališní cípy nesejně dlouhé; čnělka přímá, nerozšířená.

1. *Lathyrus vernus* (L.) BERNH. – hrachor jarní (lecha jarní) Tab. 90/4

Lathyrus vernus (LINNAEUS) BERNHARDI Syst. Verz. Erfurt 247, 1800. – Syn.: *Orobis vernus* L. Sp. Pl. 728, 1753.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Čechoslov. Exs., no 267. – Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 858. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 386. – Extra fines: Fl. Distr. Bacov. Exs., no 356. – Fl. Hung. Exs., no 369. – Fl. Siles. Exs., no 133. – HAYEK Fl. Stir. Exs., no 183. – Herb. Fl. Reipubl. Sov. Ucr., no 150. – Pl. Polon. Exs., no 345, 663.

Vytrvalé byliny. Kořeny kúlové, větvené, plazivé, někdy hlízovitě ztlustlé. Lodyhy přímé, vz. vystoupavé, 15–40(–50) cm vys., 4hranné, rýhované, lysé, nevětvené nebo v dol. části větvené. Listy s (2–)3(–4) páry lístků, větveno listu zakončené 2–4(–5) mm dl. hrotem; palisty polostřelovitě, špičaté, (5–)12–30(–35) mm dl., lysé nebo olýsalé, úkrojky vejčité kopinaté; lístky krátce řapíčkaté, vejčité až kopinaté, (25–)40–65 (–90) mm dl., (12–)15–28(–31) mm šir., na vrcholu pozvolna dl. zašpičaté, na bázi zúžené až zaokrouhlené, s žilnatinou zpeřenou, olýsalé nebo lysé, na okraji jemně chlupaté, jasné až sytě zelené, slabě lesklé, řapíčky 1–2 mm dl. Stopky květenství (3–)5–7(–8) cm dl., přibližně tak dlouhé jako podpurný list; listeny trojúhelníkovité; květenství 3–9květá; stopky květní 2–5 mm dl. Květy nicí, rozvíjející se před úplným vývinem listů; kalich zvonkovitý, 5–6(–7) mm dl., lysý až olýsalý, světle zelený, často na bázi nažloutlý, kališní cípy nesejně dlouhé, kratší než kališní trubka,

namodralé, dolní delší a užší než horní; koruna bílá nebo dvoubarevná, vz. růžová, nehty často žluté, pavéza obsrdčitá, křídla se špičatými oušky, člunek špičatý. Lusky s (1–)3–5(–11) semeny, v obrysu čárkovité, (35–)44–55 mm dl., (4–)5–6 mm šir., lysé, hnědé. Semena kulovitá, stlačeně kulovitá až ± mnohostranná, (2,7–)3,4–4,0 (–4,1) mm dl., 2,5–3,0(–3,2) mm šir., 2,3–3,0(–3,2) mm tlustá, hladká, žlutohnědá, olivově zelená, hnědá až červenohnědá, s tmavšími skvrnami nebo jednobarevná, mírně lesklá, hilum zabírá 1/4–1/3 obvodu semen. IV–V. Gf. (Hkf.)

2n = 14 (ČR: 1. Doup. pah., 20. Jihomor. pah., 76. Mor. brána)

Variabilita: Proměnlivý zejména ve velikosti a tvaru lístků [krajní formy byly popsány jako f. *angustifolius* (SCHUR) ROUY, úzkolistá a f. *latifolius* (SCHUR) ROUY, širokolistá] a v barvě květů. Variabilita postrádá větší taxonomickou hodnotu.

Ekologie a cenologie: Smíšené, listnaté, vzácněji i lužní lesy, mýtiny, světliny, průseky. Roste na různých podkladech, dává přednost vlhčím půdám s dostatkem humusu. Převážně ve společenstvech řádů *Fagalia* (diagnostický druh svazu *Carpinion*), případně *Quercetalia pubescentis*.

Rozšíření v ČR: V termofytiku hojně, v mezofytiku dosti hojně, v oreofytiku vzácněji. V planárním až montánním stupni, ojediněle v karech (max.: Krkonoše, Dolní Rudník, 1 150 m; Krušné hory, Špičák, 1 116 m). – Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 4: 29, 1995.

T: ve všech fyt. o. – M: ve většině fyt. o. [údaje chybí z fyt. o. 22. Halštr. vrch. a 23. Smrč.]. – O: 85. Kruš. hory, 87. Brdy, 88. Šum., 91. Žďár. vrchy, 93. Krk., 95. Orl. hory, 98. Níz. Jes.

Celkové rozšíření: Evropa kromě Velké Británie, s. Norska a s. Švédska; Kavkaz, z. Asie po Írán, z. Sibiř. – Mapy: CHRISTIANSEN in KIRCHNER, LOEW et SCHRÖTER Lebensgesch. Blütenpfl. Mitteleur. 3/2: 357, 1942; MEUSSEL et al. 1965: 251; HULTÉN NE 1986: 606.

Tab. 90: 1 *Lathyrus linifolius*, za plodu, 1a – květenství, 1b – plod. – 2 *L. lacteus*. – 3 *L. pannonicus*, 3a – kořenové hlízy, 3b – plod. – 4 *L. vernus*, 4a – plodenství.

2. *Lathyrus niger* (L.) BERNH. — hrachor černý
(lecha černá) Tab. 91/4

Lathyrus niger (LINNAEUS) BERNHARDI Syst. Verz. Erfurt 248, 1800. — Syn.: *Orobis niger* L. Sp. Pl. 729, 1753. — *Lathyrus paradiensis* KIT. Abh. Zool.-Bot. Ges. Wien 13: 554, 1863.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 337. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1491. — Extra fines: DÖRFLER Herb. Norm., no 4623. — Fl. Distr. Bacov. Exs., no 553. — Fl. Siles. Exs., no 731. — Herb. Fl. Reipubl. Sov. Ucr., no 2896. — Pl. Finl. Exs., no 279. — Pl. Polon. Exs., no 568, 664, 666.

Vytrvalé byliny. Kořeny dlouhé; oddenky krátké, silné, dřevnatějící. Lodyhy přímé, (20–)40–100 cm vys., 4hranné, rýhované, olýsalé, ojíněné, za sucha černající, větvené. Listy se 4–6(–8) páry lístků, vřetenem listu zakončené tenkým, 2–4 mm dl. hrotem; palisty polostřelovité, úzce kopinaté až čárkovité, špičaté, 5–8 (–10) mm dl., 1–2 mm šir., ± lysé, zelené; lístky krátce řapíčkaté, vejčité až podlouhlé, (10–)25–35(–38) mm dl., (3–)5–15(–17) mm šir., na vrcholu tupé, zaokrouhlené nebo náhle zašpičatělé, na bázi náhle zúžené, se zpeřenou žilnatinou, na svrchní straně zelené, na spodní nasivělé, za sucha černající, řapíčky asi 1 mm dl. Stopky květenství (4–)5–10(–12) cm dl., delší než podpůrný list, olýsalé; květenství s 3–8 (–10) květy; květní stopky 3–4(–5) mm dl. Květy nicí; kalich šikmo zvonkovitý, 4–5 mm dl., namodrale až nafialověle zelený. kališní trubka roztr. chlupatá, kališní cípy ± lysé, modré, za sucha černající, dolní delší než horní, kratší než kališní trubka; koruna 10–13(–15) mm dl., červenofialová, po odkvětu špinavě modrá, za sucha černající, člunek bělavě zelený, pavéza obsrdčitá, na okraji jemně brvitá, křídla s oušky; člunek s krátkým zobánkem. Lusky s (3–)5–8(–11) semeny, v obrysu podlouhle čárkovité, (33–)40–56(–75) mm dl., 4–5 mm šir., v mládí přitiskle chlupaté, později lysé nebo olýsalé, hnědé až černohnědé. Semena ± kulovitá, řidčeji vejčitá až mnohostranná, (2,7–)3,2–4,0(–4,2) mm dl., (2,3–)2,5–2,8(–3,0) mm šir., 1,8–2,8 mm tlustá, hladká, rezavě hnědá, hnědá, šedohnědá až olivově zelená, s tmavšími skvrnami, matná nebo mírně lesklá; hilum zabírá 1/4–1/3 obvodu semene. V–VII. Gf. (Hkf.).

2n = 14 (ČR: 14. Cidl. pán., 16. Znoj.-brn. pah., 20. Jihomor. pah.)

Variabilita: Proměnlivý zejména ve velikosti a tvaru lístků, také v barvě květů. Úzkolisté formy byly popsány jako f. *angulatus* PETERM., širokolisté jako f. *latifolius* ROUY, f.

heterophyllus (UECHTR.) BECK in REICHENB. se vyznačuje lístky hor. listů zřetelně širšími než lístky dol. listů; f. *longipes* (ROHLENA) LINDB. fil. má květní stopky až 2× delší než podpůrný list.

Ekologie a cenologie: Listnaté lesy, lesní lemy, křovinaté stráně; na humózních, hlinitých až jílovitých půdách a na sušších a teplejších stanovištích. Převážně ve společenstvech svazu *Quercion pubescenti-petraeae* (diagnostický druh), řidčeji *Carpinion betuli*, *Geranion sanguinei*, *Bromion erecti* aj.

Rozšíření v ČR: V termofytiku hojně, v teplejších částech mezofytika roztroušeně (sv. Čechy), ve vyšších a chladnějších polohách, zejména v s., z. a j. Čechách a na s. Moravě, je velmi vzácný nebo chybí. V planárním až suprakolinním stupni hojně až roztroušeně (max.: Velký Obr u Hradišťan, 680 m). — Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 4: 30, 1995.

T: zřejmě ve všech fyl. o. údaj chybí pouze z fyl. o. 5. Terež. kotl.]. — M: 25. Krušn. podh. (Klásterec, Jezerní hora; Místo; Blahuňov), 28. Tep. vrchy (Pavlovice; Manětín, vrch Chlum), 29. Doup. vrchy (Radošov; Velichov), 30. Jesen.-rak. ploš., 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branž. hv. (s. část), 35. Podbrd., 37. Šum.-novohr. podh., 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 47. Šluk. pah. (Dolní Podluží), 50. Luž. hory, 51. Polom. hory, 52. Ral.-bez. tab., 55. Čes. ráj, 57. Podzvič., 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 64. Říčan. ploš., 65. Kutnoh. pah. (Církvice), 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory, 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 73. Hanuš.-rychle. vrch., 74. Slez. pah. (Krnov), 75. Jes. podh., 76. Mor. brána, 77. Středomor. Karp., 78. B. Karp. les., 79. Zlín. vrchy, 80. Stř. Pobeč., 82. Javorn.

Celkové rozšíření: Evropa, na sever po stř. Norsko a Švédsko, ojediněle ve Finsku, v jz. části kontinentu pouze roztroušeně. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 251; HULTÉN NÉ 1986: 606.

3. *Lathyrus pisiformis* L. — hrachor hrachovitý
Tab. 92/4

Lathyrus pisiformis LINNAEUS Sp. Pl. 734, 1753. — Syn.: *Vicia pisiformis* BESSER Prim. Fl. Galic. 1: 110, 1809 non L.

Vytrvalé byliny. Kořeny silné; oddenky krátké, tlusté. Lodyhy popínavé, 50–100 cm dl., hranaté, dvoukřídlé, rýhované, lysé. Listy s 3–5 páry lístků, řapíky úzce křídlaté, vřetenem zakončené větvenou úponkou; palisty polostřelovité, 22–50 mm dl., 10–20 mm šir., na svrchní straně zelené, na spodní sivé; hor. úkrojek vejčitý až eliptický, zaokrouhlený, mělce zubatý, dolní trojúhelníkovitý, špičatý; lístky přisedlé nebo krátce řapíčkaté, vejčité eliptické, 32–60(–80) mm dl., 10–32 mm šir., se zpeřenou žilnatinou, lysé, na svrchní straně zelené, na spodní sivé, řapíčky asi

Tab. 91: 1 *Lathyrus nissolia*. — 2 *L. aphaca*, 2a — plod. — 3 *L. tuberosus*, 3a — plod. — 4 *L. niger*, 4a — plod.

1 mm dl. Stopky květenství 5–10(–14) cm dl., lysé; květenství 5–14(–20) květá; květní stopky 3,5–5,0 mm dl. Květy šikmo odstálé; kalich šikmo zvonkovitý, 6–8 mm dl., lysý, namodralý, kališní cípy podlouhlé, tupé, nestejně dlouhé, dolní delší, $\pm$ zděli kališní trubky, sivé; koruna 10–14(–18) mm dl., špinavě růžová, pavéza obvejčitá, křídla o málo kratší, s tupými oušky, člunek o málo kratší než křídla, tupý. Lusky se (3–)6–13(–15) semeny, v obrysu podlouhle čárkovité, (35–)50–54(–70) mm dl., (4–)5–6 mm šir., krátce chlupaté a žláznaté, hnědé, žlásky kyjovité, tmavě červené. Semena kulovitá až stlačeně kulovitá, (2,5–)2,7–2,9(–3,0) mm vel., hladká, hnědá, olivově zelená až rezavá s tmavě hnědými až černými skvrnami, $\pm$ lesklá; hilum zabírá zhruba 1/6 obvodu semene. V–VI. Gf.

$2n = 14$ (extra fines)

Ekologie a cenologie: Listnaté lesy, křovinaté lesní pláště; na humózních půdách. Převážně ve společenstvech svazu *Quercion pubescenti-petraeae* a některých společenstvech řádu *Prunetalia*.

Rozšíření v ČR: Velmi vzácně pouze v termofytiku ve dvou malých oblastech, v okolí Slaného a Rožďalovic. Všechny údaje jsou staršího data a v současné době nebyly potvrzeny. V kolinním stupni v rozmezí 200–250 m. § Δ

T: 7c. Slán. tab. (bažantnice u Budenické u Zlonic, †). 13a. Rožď. tab. (mezi Nouzovem a Komárovským mlýnem u Ledečce; Dymokury; obě lokality asi †).

Celkové rozšíření: Těžiště rozšíření ve v. Evropě (až po jz. Sibiř). Ve stř. Evropě ojedinělé lokality v ČR a na Slovensku, v Polsku a Maďarsku. — Mapy: KRIST Spisy Přírod. Fak. Masaryk. Univ. Brno 1936/222: 8; HULTÉN NE 1986: 607.

4. *Lathyrus palustris* L. — hrachor bahenní

Tab. 92/2

Lathyrus palustris LINNAEUS Sp. Pl. 733, 1753. — Syn.: *Orobis palustris* (L.) REICHENB. Fl. Germ. Excurs. 537, 1832.

Exsikáty: Fl. Čechosl. Exs., no 158. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1137. — Fl. Exs. Reipubl. Social. Čechosl., no 1535. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 384. — Extra fines: Eston. Pl. Univ. Tartu, no 118. — Fl. Rom. Exs., no 3258. — Gerb. Fl. SSSR, no 5877. — Herb. Fl. Ross., no 612.

Vytrvalé byliny. Kořeny dlouhé, tenké; oddenky plazivé, větvené. Lodyhy popínavé až poléhavé, 30–70(–150) cm dl., olysalé, hranaté, dvoukřídlé, křídla 1–4 mm šir. Listy s 2–3(–4) páry lístků, řapíky nekřídlaté, pouze s úzkým

lemem, větveno zakončené úponkou; palisty polostřelovité nebo čárkovitě kopinaté, 7–16(–25) mm dl., 1–5 mm šir., olysalé, zelené; lístky krátce řapíčkáté, čárkovitě kopinaté až podlouhlé, na vrcholu špičaté nebo tupé, na bázi náhle zúžené, 30–60(–70) mm dl., 3–10(–14) mm šir., s 3–6 souběžnými žilkami, roztr. chlupaté nebo lysé, jasně zelené až nasivělé, řapíčky 0,5–1,0 mm dl. Stopky květenství 4–12(–15) cm dl., olysalé, delší nebo přibližně tak dlouhé jako podpurný list; listeny šidlovité; květenství s (2–)3–6 květy; květní stopky 3–4 mm dl. Květy šikmo odstálé; kalich trubkovitě zvonkovitý, 7–8(–9) mm dl., olysalý, často namodralý, kališní cípy nestejně dlouhé, horní krátce trojúhelníkovité, dolní úzce trojúhelníkovité, delší, špičaté, o málo kratší nebo $\pm$ zděli kališní trubky; koruna 15–20 mm dl., purpurově fialová, po odkvětu modrá, člunek bělavý, pavéza šir. obvejčitá, s krátkým nehtem, křídla s dlouhým nehtem a oušky, člunek kratší. Lusky (2–)8–12(–14) semenné, v obrysu podlouhle čárkovité, (30–)40–51 mm dl., 7–9(–10) mm šir., lysé, hnědé, bíle pomoučené. Semena kulovitá až vejcovitá, na obou koncích vtlačená, (3,2–)3,5–4,0(–4,2) mm dl., 3,2–3,6 mm šir., 3,2–3,5 mm tlustá, hladká, žlutohnědá až hnědá, s tmavšími skvrnami, matná až slabě lesklá, hilum zabírá 1/5–1/4 obvodu semene. VI–VII(–VIII). Hkf.

$2n = 42$ (extra fines)

Variabilita: Na našem území málo proměnlivý druh; rozdíly se projevují pouze ve velikosti a tvaru lístků a v odění, avšak postrádají větší taxonomickou hodnotu. Ve v. Asii je rozšířená hustě chlupatá subsp. *pilosus* (CHAM.) HULTÉN.

Ekologie a cenologie: Vlhké až bažinaté, slatinné nebo slabě zasolené louky, lemy nivních křovin. Dává přednost humózním půdám, a bazickým podkladům, roste na slunných až polostinných místech. Převážně ve společenstvech řádu *Molinietalia* (diagnostický druh svazu *Cnidion venosi*) a svazu *Magnocaricion elatae*.

Rozšíření v ČR: Dříve roztroušeně, nyní vzácně v termofytiku, v mezofytiku ojediněle. Těžiště rozšíření leží ve stř. a s. Čechách a na j. a stř. Moravě, jednotlivé lokality byly zaznamenány i v j. Čechách v Budějovické pánvi a ve Slezské nížině na s. Moravě. Řada lokalit do současnosti zanikla, údaje z některých fyt. o. jsou založeny pouze na starých literárních údajích a nebyly dlouhou dobu potvrzeny. Větší recentní po-

Tab. 92: 1 *Lathyrus pratensis*, 1a — plodenství. — 2 *L. palustris*, 2a — plodenství. — 3 *L. hirsutus*, 3a — plodenství. — 4 *L. pisiformis*, 4a — plodenství.

pulace se vyskytují jen ve stř. Polabí a v Hornomoravském úvalu. Převážně v planárním, řidčeji v kolinním a suprakolinním stupni (max.: Radomilice, 380 m). § Δ — Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 4: 24, 1995.

T: 3. Podkruš. pán. (+), 4. Loun.-lab. střed. (+), 11. Stř. Pol. (dříve roztr., nyní vz.), 12. Dol. Pojiz. (zřejmě +), 14a. Bydž. pán. (Pamětník), 18. Jihomor. úv. (dříve často, nyní vz.), 21b. Hornomor. úv. — M: 38. Bud. pán. (Radomilice), 45b. Českokam. kotl. (+), 51. Polom. hory (+), 52. Ral.-bez. tab. (+), 53a. Českolip. kotl. (+), 74b. Opav. pah. (jen staré lit. údaje, +), 83. Ostr. pán. (+).

Celkové rozšíření: Evropa, na sever po Island, v Norsku a Švédsku po 60°30' s.š., na jihu po Portugalsko, Španělsko, v s. Itálii, s. části Balkánského poloostrova a na Ukrajině; dále v Rusku až na Sibiř a Sachalin a v Japonsku. — Mapy: HULTÉN CP 1971: 163; HULTÉN NE 1986: 609.

5. *Lathyrus linifolius* (REICHARD) BÄSSLER — hrachor horský Tab. 90/1

Lathyrus linifolius (REICHARD) BÄSSLER Feddes Repert. 82: 434, 1971. — Syn.: *Orobis linifolius* REICHARD Hanausch. Mag. 5: 26, 1782. — *O. tuberosus* L. Sp. Pl. 728, 1753, non *Lathyrus tuberosus* L. 1753. — *Orobis pyrenaicus* L. Sp. Pl. 729, 1753 non *Lathyrus pyrenaicus* JORDAN. — *O. tenuifolius* ROTH Tent. Fl. Germ. 1: 305, 1788 non *Lathyrus tenuifolius* DESF. — *Lathyrus montanus* BERNH. Syst. Verz. Erfurt 248, 1800.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 424, 857. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 236. — Extra fines: CALLIER Fl. Siles. Exs., no 80. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 402. — Fl. Hung. Exs., no 368. — HAYEK Fl. Stir. Exs., no 1190.

Vytrvalé byliny. Kořeny tenké, větvené; odřenky plazivé. Lodyhy vystoupavé až přímé, 15–35 cm vys., hranaté, úzce křídlaté, lysé. Listy s 2–3 páry lístků, větveno listu zakončené 4–7 mm dl. hrotem; palisty polostřelovité, úkrojky kopinaté až vejčité, špičaté, 5–14 mm dl., 1–2(–3) mm šir., lysé, zelené; lístky krátce řapíkaté až téměř přisedlé, vejčité, kopinaté, čárkovité až šídlovité, (15–)25–55(–60) mm dl., (1–)3–15 mm šir., na vrcholu zaokrouhlené, s nasazenou špičkou nebo zašpičatělé, na bázi náhle zúžené, s 3–5 souběžnými žilkami, lysé, na svrchní straně zelené, na spodní sivozelené, matné. Stopky květenství 20–55 mm dl., přibližně stejně dl. nebo o málo delší než podpůrný list; květenství s 2–4(–5) květy; květní stopky 3–5 mm dl. Květy nicí; kalich zvonkovitý, na bázi s hrbolkem, (6–)7–8 mm dl., lysý, často namodralý, kališní cípy nestejně dl., horní trojúhelníkovité, zahnuté, kratší než kališní trubka, dolní kopinaté, delší, nebo ± zděli trubky; koruna 11–13(–15) mm dl., světle červenofialová, při odkvětu špinavě modrá, pavéza pruhovaná, nehty nazelenalé, křídla přirostlá k člunku hrbolkem, člunek 2 × zahnutý. Luský s (1–)8–10(–14) semeny, v obrysu podlouhle čárkovité, (30–)40–51(–55) mm dl.,

4,5–5,5 mm šir., lysé, černohnědé až šedohnědé. Semena kulovitá až stlačeně kulovitá, (2,5–)2,6–3,0(–3,2) mm vel., hladká, olivově zelená nebo hnědá, jednobarevná nebo s nevýraznými skvrnami, matná až slabě lesklá, hilum zabírá 2/5–1/3 obvodu semene. IV–VI. Hkf.

2n = 14 (extra fines)

Variabilita: Proměnlivý zejména v šířce lístků. V ČR převážně var. *montanus* (BERNH.) BÄSSLER s lístky vejčitými, podlouhlými až podlouhle kopinatými; var. *linifolius* s lístky čárkovitými, u hor. listů až šídlovitými, se vyskytuje vzácně (např. České středohoří, Karlovy Vary, Hostinné aj.). Proměnlivost ve velikosti lístků a rostlin (velmi malé rostliny z Českého středohoří byly popsány jako f. *gracilis* R. DVORÁK) a počtu květů v květenství je taxonomicky bezcenná.

Ekologie a cenologie: Světlé listnaté lesy a jejich lemy, mýtiny, okraje lesních cest, louky, meze. Vyskytuje se na různých nevápnitých podkladech, na sušších, kyselých půdách, zpravidla na polostinných stanovištích. Převážně ve společenstvech svazů *Genisto germanicae-Quercion* (diagnostický druh) a *Polygono-Trisetion* (diagnostický druh), též ve svazu *Violion caninae*.

Rozšíření v ČR: V mezofytiku roztroušeně, v termofytiku a oreofytiku roztroušeně až vzácně, převážně v z. a sz. části Čech, směrem k východu výskyt výrazně řidší. Naleziště ve v. a j. Čechách a na Moravě jsou druhotná. V kolinním až submontánním stupni, méně ve stupni planárním (max.: Slavkovský les, Špičák, 770–780 m). Územím prochází v. hranice areálu. — Mapy: MLADÝ Severočes. Přír. 8–9: 116, 1978; SLAVÍK in Květena ČR 4: 32, 1995.

T: 1. Doup. pah., 2. Stř. Poohří (Krásný Dvůr u Podbořan), 3. Podkruš. pán., 4. Loun.-lab. střed., 6. Džbán (Řevničov), 7. Středočes. tab. (Praha, obora Hvězda, druhotně), 13a. Rožď. tab. (Býchory), 20a. Bučov. pah. (Rataje). — M: 22. Halštr. vrch., 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 25. Krušn. podh., 26. Čes. les, 27. Tachov. bráz., 28. Tep. vrchy, 30. Jesen.-rak. ploš., 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 34. Plán. hřeb. (Zelená Lhota), 35. Podbrd. (Štěkeň), 37. Šum.-novohr. podh. (Níčov u Kašperských Hor; Nové Hradky), 41. Stř. Povlt., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 46. Lab. písk., 47. Šluk. pah., 49. Frýdl. pah. (Jindřichovice pod Smrkem), 50. Luž. hory, 52. Ral.-bez. tab., 53. Podjeř. (Česká Lípa), 56. Podkrk. (Vrchlabí; Hostinné), 59. Orl. podh. (Dobré), 64. Řičan. ploš. (Ondřejov), 66. Homosáz. pah., 67. Českomor. vrch. (Lukavec; Heraltice), 69. Želez. hory, 75. Jes. podh. (Hrubá Voda), 76. Mor. brána, 77c. Chřiby (v. část). — O: 85. Kruš. hory, 86. Slavk. les, 87. Brdy, 88. Šum. (Řetenice; Hamry), 91. Žďár. vrchy (rybník Medlov u Tří Studní, +).

Celkové rozšíření: Západní, stř. a j. Evropa, na sever do Norska, Švédska a Finska, na jihovýchod po s. část Balkánského poloostrova, ČR, pobaltské republiky, s. a stř. Rusko. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 252; HULTÉN NE 1986: 608.

Poznámka: Jako adventivní rostlina byl na rudišti v Ostravě-Vítkovicích nalezen *Lathyrus laxiflorus* (DESF.) O. KUNTZE (syn.: *L. inermis* ROCH ex FRIV.). Je původní v jv. Evropě a z. Asii.

Sect. 2. *Lathyrostylis* (GRISEB.) BÄSSLER

Syn.: *Orobis* L. sect. *Lathyrostylis* GRISEB. — *Platystylis* SWEET. — *Lathyrus* L. sect. *Platystylis* (SWEET) BÄSSLER.

Vytrvalé byliny s kořenovými hlízkami. Listy s 1–4 páry lístků, většinou zakončené hrotem; palisty polostřelovité; lístky se souběžnou žilnatinou. Květenství mnohokvětá. Kališní cípy nestejně dlouhé; čnělka stočená, čárkovitá nebo pod vrcholem rozšířená.

6. *Lathyrus pannonicus* (JACQ.) GARCKE — hrachor panonský Tab. 90/3

Lathyrus pannonicus (JACQUIN) GARCKE Fl. Nord-Mittel-Deutschl., ed. 6, 112, 1863. — Syn.: *Orobis pannonicus* JACQ. Enum. Stirp. Vindob. 128, 1762. — *O. austriacus* CRANTZ Stirp. Austr. 5: 374, 1769. — *O. albus* L. fil. Suppl. Pl. 327, 1781. — *Lathyrus albus* (L. fil.) KITTEL Taschenb. Fl. Deutschl. 1182, 1844. — *Orobis pannonicus* JACQ. var. *microrrhizus* NEILR. Fl. Nieder-Österr. 968, 1859. — *Lathyrus albus* (L. fil.) KITTEL var. *microrrhizus* (NEILR.) ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 691, 1875. — *L. pannonicus* JACQ. A. *austriacus* (CRANTZ) K. MALY in A. et GR. Syn. Mitteleur. Fl. 6/2: 1058, 1910. — *L. pannonicus* JACQ. subsp. *microrrhizus* (NEILR.) DOSTÁL Květ. ČSR 824, 1949.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 404. — Fl. Hung. Exs., no 173.

Vytrvalé byliny. Kořeny četné, kořenové hlízy krátké, tlusté, kyjovité, podlouhlé nebo většinouvitě, 30–50 mm dl., (4–)6–10 mm šir. Lodyhy přímé, 25–48 cm vys., 4hranné, jen na bázi nebo v dol. 1/3 větvené. Listy s 2–3 páry lístků, většinou listu pod prvním párem lístků křídlaté, mezi dalšími úzce křídlaté, zakončené 4–6 mm dl. hrotem; palisty polostřelovité, úzké, 8–16 mm dl., 1–2(–3) mm šir., lysé, zelené; lístky krátce řapíkaté, úzce čárkovité až čárkovité, 35–55 mm dl., 1,5–6,0 mm šir., na vrcholu dl. zašpičatělé, na bázi pozvolna zúžené, lysé, zelené, řapíčky 0,5–1,0 mm dl. Stopky květenství 5–12 cm dl., 2–3 × delší než podpůrný list; listeny šídlovité; květenství s (1–)3–5 květy; květní stopky 4–7 mm dl. Květy šikmo odstálé až nicí; kalich šikmo zvonkovitý, 4,5–6,0 mm dl., zelený, kališní cípy na okraji brvitě, dolní ± stejně dlouhé jako 1/2 kališní trubky, horní ještě kratší; koruna 12–20 mm dl., bílá, pavéza narůžovělá, s oranžovou skvrnou na bázi čepele, obvejčitá; křídla a čunek kratší než pavéza. Luský (1–)4–7semenné, v obrysu podlouhle čárkovité, 33–38 mm dl., 4,0–5,0 mm šir., lysé, hnědé. Semena stlačeně kulovitá, mnohostranná až krátce válcovitá, 2,3–3,0 mm dl., 2,0–2,2(–2,4) mm šir., 1,9–2,4 mm tlustá, hladká, hnědá s tmavšími skvrnami, ± lesklá, hilum zabírá až 1/7 obvodu semene. V–VI. Hkf.

2n = 14 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Travnatá místa na loukách a ve starých sadech. Dává přednost střídavě vlhkým, jílovitým půdám (na flyši) a slunným stanovištím. Ve společenstvech svazu *Molinion* a *Arrhenatherion*.

Rozšíření v ČR: Velmi vzácně v mezofytiku ve střední části Bílých Karpat v okolí obce Strání. Lokality v ČR leží na s. hranici areálu druhu. V minulosti se zde vyskytoval na několika mikrolokalitách, po roce 1985 byly ověřeny jen 3 populace s velmi malým počtem rostlin. Celkový počet jedinců sotva dosahuje čísla 15. V suprakolinním stupni, ve výškách 400–550 m. §

M: 78. B. Karp. les. (Strání; Květná).

Údaje z jiných částí ČR nejsou doložené, jsou vesměs mylné. To platí i o lokalitách z okolí Břeclavi a Lednice, uváděných Bässlerem (BÄSSLER 1981: 201), které vznikly chybnou interpretací místopisných údajů na herbářových položkách a vztahují se k území Slovenska.

Celkové rozšíření: Střední a j. Evropa. Roste v České republice, na Slovensku (nejblíže na Záhořské nížině), v Rakousku, Maďarsku, Rumunsku (okolí města Cluj) a v Bosně a Hercegovině. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 251; BÄSSLER 1981: 202.

7. *Lathyrus lacteus* (BIEB.) WISSJUL. — hrachor chlumní Tab. 90/2

Lathyrus lacteus (MARSCHALL BIEBERSTEIN) WISSJULINA in FOMIN Fl. URSS 6: 560, 1954. — Syn.: *Orobis lacteus* BIEB. Fl. Taur.-Cauc. 2: 152, 1808. — *O. albus* L. fil. β *versicolor* (J. F. GMELIN) KOCH Syn. Fl. Germ., ed. 2, 1: 225, 1843 non *O. versicolor* GMELIN. — *O. pannonicus* JACQ. var. *collinus* ORTMANN Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 2: 13, 1852. — *Orobis pannonicus* JACQ. var. *macrorrhizus* NEILR. Fl. Nieder-Österr. 968, 1859. — *Lathyrus albus* (L. fil.) KITTEL β *macrorrhizus* (NEILR.) ČELAK. Prodr. Fl. Böhm. 691, 1881. — *L. versicolor* (J. F. GMELIN) BECK Fl. Hermst. 229, 1884 sensu auct. non *Orobis versicolor* J. F. GMELIN. — *Lathyrus pannonicus* (JACQ.) GARCKE subsp. *collinus* (ORTMANN) SOÓ Scr. Bot. Mus. Transsilv. 1: 46, 1942. — *L. pannonicus* (JACQ.) GARCKE subsp. *versicolor* (J. F. GMELIN) JANCHEN Österr. Bot. Z. 91: 260, 1942 sensu auct. non *Orobis versicolor* J. F. GMELIN. — *Lathyrus pannonicus* (JACQ.) GARCKE subsp. *lacteus* (BIEB.) DOSTÁL Květ. ČSR 824, 1949.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Čechoslov. Exs., no 65. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 859/I, II. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 758. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 388. — Extra fines: CALLIER Iter Taur. Tert., no 586. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 403. — Fl. Roman. Exs., no 1499.

Vytrvalé byliny. Kořeny četné, kořenové hlízy dlouhé, tenké, válcovité nebo úzce většinouvitě, 80–200 mm dl., 3–5 mm šir. Lodyhy přímé, 20–50 cm vys., hranaté, nekřídlaté, lysé, nevětvené nebo jen na bázi větvené. Listy s (1–)2–3(–4) páry lístků, většinou listu pod prvním párem lístků křídlaté, mezi dalšími úzce křídlaté, zakončené 3–5 mm dl. hrotem; palisty polostřelovité, (5–)7–18(–23) mm dl., lysé, zelené; lístky krátce řapíkaté, čárkovité, 25–80(–100) mm dl.,

3,0–5,0(–6,5) mm šir., na vrcholu náhle zašpičkaté, s nasazenou špičkou, na bázi pozvolna zúžené, lysé, sytě zelené, řapíčky 0,5–1,0 mm dl. Stopky květenství (2–)3–6(–10) cm dl., asi stejně dlouhé jako podpůrný list, vz. o málo delší; listeny šídlovité; květenství s 2–6(–7) květy; květní stopky 3–5(–6) mm dl. Květy šikmo odstálé; kalich šikmo zvonkovitý, lysý nebo s řídkými chlupy mezi cípy nebo na hor. cípech, zelený, kališní cípy zděli 1/2–4/5 trubky kališní; koruna 11–14 mm dl., žlutobílá, pavéza někdy narůžovělá, obvejčitá, křídla a člunek kratší než pavéza. Lusky s (1–)5–7(–9) semeny, v obrysu podlouhle čárkovité, 35–40(–43) mm dl., 4–5 mm šir., lysé, hnědé. Semena stlačeně kulovitá až kulovitá, 2,3–3,5 mm dl., 1,9–2,9 mm šir., 1,9–2,9 mm tlustá, hladká, světle hnědá až hnědá, většinou s tmavě hnědými až černými skvrnami, mírně lesklá, hilum zabírá asi 1/8 obvodu semene. IV–VI. Hkf.

2n = 14 (ČR: 8. Čes. kras)

Ekologie a cenologie: Výslunné travnaté a křovinaté stráně a světlé lesy. Dává přednost hlubokým půdám, na vápnitých nebo jiných bazických podkladech, řidčeji na slínech nebo píscích; na suchých, teplých a slunných nebo polostinných stanovištích. Převážně ve společenstvech svazů *Quercion pubescenti-petraeae* (diagnostický druh), *Prunion fruticosae*, *Geranion sanguinei* a *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: V termofytiku a v teplejších částech mezofytika roztroušeně, s těžištěm v Českém středohoří, v Českém krasu, na Moravě v pahorkatinách jižně od Brna a v z. části Bílých Karpat, v planárním a kolinním stupni (max.: České středohoří, Lovoš, ca 600 m). Územím prochází s. hranice areálu. — Mapy: ŠMARD A XM 1963: map. 143 (Morava) (ut *L. pannonicus* JACQ.); SLAVÍK in Květena ČR 4: 34, 1995.

T: 4. Loun.-lab. střed., 7. Středočes. tab. (Roudnice nad Labem; Unhošť), 8. Čes. kras, 12. Dol. Pojiz. (Mladá Boleslav; Mělnické Vteln), 13. Rožď. pah., 16. Znoj.-brn. pah. (Těšetice; Drnholec, asi †), 17a. Dunaj. kop. (Dobré Pole), 17c. Milov.-valt. pah. (Milovice), 18. Jihomor. úv. (Valtice, Rendezvous; Hodonín, jen staré lit. údaje, †), 19. B. Karp. step. (dříve roztr., nyní vz.), 20. Jihomor. pah. (roztr.). — **M:** 44. Mileš. střed. (vrch Kajba), 45. Verneř. střed. (vrch Sedlo).

Pochybné údaje: **M:** 28. Tep. vrchy (Karlovy Vary), 41. Stř. Povlt. (Chrast nad Sázavou). Staré, v současnosti nepotvrzené údaje: **M:** 55e. Mark. pah. (Pšovský les nad obcí Labouň; Libáň; mezi obcemi Údrnice a Zliv).

Celkové rozšíření: Střední, jv. a v. Evropa. Na západ zasahuje do Porýní v Německu, s. okraj areálu probíhá ČR a Slovenskem, dále v Rakousku, bývalé Jugoslávii, Rumunsku a Bulharsku, na Ukrajině, v Moldávii a j. Rusku, nejdále na východ do Povolží. Údaje z Turecka a ze stř. Asie jsou pravděpodobně mylné. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 251; BÄSSLER 1981: 204.

Sect. 3. *Lathyrus*

Syn.: *Cicerula* MED. — *Lathyrus* L. sect. *Cicerula* (MED.) GODRON. — *Lastila* ALEF. — *Lathyrus* L. sect. *Lentiformia* ZOHARY.

Vytrvalé nebo jednoleté byliny. Listy s 1(–3) páry lístků, s úponkou; palisty polostřelovité nebo čárkovité, kopinaté; žilnatina na lístcích zpeřená, souběžná nebo přechodná. Květenství s 1 až mnoha květy. Kališní cípy nestejně dlouhé; čnělka stočená, nerozšířená.

8. *Lathyrus tuberosus* L. — hrachor hlíznatý

Tab. 91/3

Lathyrus tuberosus LINNAEUS Sp. Pl. 732, 1753.

Exsikáty: Fl. Čechoslov. Exs., no 37. — Fl. Exs. Reipubl. Čechoslov., no 1355. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 383. — Extra fines: Pl. Čechoslov. Exs., no 159. — Fl. Distr. Bacov. Exs., no 267. — Pl. Polon. Exs., no 439.

Vytrvalé byliny. Kořeny dlouhé, tenké, s kulovitými nebo vejcovitými, 10–22 mm dl., hnědými, uvnitř bílými hlízkami. Lodyhy popínavé nebo poléhavé, 20–50(–110) cm dl., tenké, hranaté, nekřídlaté, lysé. Listy s 1 párem lístků, větveno zakončené větvenou úponkou; palisty polostřelovité až čárkovitě kopinaté, (5–) 6–11(–16) mm dl., 0,5–2,0 mm šir., lysé, zelené; lístky krátce řapíčkaté, podlouhlé, obvejčité nebo kopinaté, (12–)18–30(–42) mm dl., 3–9(–15) mm šir., na vrcholu zaokrouhlené, často s nasazenou špičkou, na bázi náhle zúžené, se síťovitou žilnatinou, lysé, jasně zelené až nasivělé, řapíčky asi 1 mm dl. Stopky květenství (2–)4–6(–11) cm dl., delší než podpůrný list, lysé; listeny kopinaté, 1,5–2,0 mm dl.; květenství s 3–5(–6) květy; květní stopky 5–9 mm dl. Květy šikmo odstálé, velmi vonné; kalich zvonkovitý, 5–6 mm dl., lysý, zelený, kališní cípy nestejně dlouhé, trojúhelníkovité, dolní delší, přibližně stejně dlouhé jako kališní trubka nebo o málo kratší; koruna (10–)14–6(–18) mm dl., tmavě růžová, křídla v hor. části fialová, člunek červenavý, nehty nazelenalé, pavéza okrouhlá, křídla kratší než pavéza, s oušky, člunek kratší než křídla. Lusky nepukavé, s (1–) 2–5(–8) semeny, v obrysu podlouhlé, často srpovitě prohnuté, (20–)22–30(–38) mm dl., 5–6 mm šir., v místech semen silně vypouklé, ve švech slabě zaškrcované, lysé, světle hnědé. Semena stlačeně kulovitá, často na vrcholu, řidčeji na bázi nebo na obou koncích vtlačená, (3,2–)4,0–5,6(–6,0) mm dl., (2,1–)4,0–4,5(–4,6) mm šir., 1,9–4,6 mm tlustá, matná, olivově zelená nebo světle hnědá, valovitě zbrázděná, hilum zabírá 1/6–1/5 obvodu semene. V–VIII. Hkf.

2n = 14 (ČR: mnoho lokalit z celého území)

Variabilita: Nepříliš proměnlivý ve velikosti rostlin a v počtu květů v květenství, vzácně v barvě květů (občas se vyskytují albiní). Odchylky nemají taxonomickou hodnotu.

Ekologie a cenologie: Pole (plevel, zejména v obilninách, méně v okopaninách), meze, polní cesty, suché úhory, náspy tratí a silnic, kolejiště, příkopy, trávníky v sídlištích, parky apod. Preferuje bazické podklady, roste na půdách různého zrnitostního složení, nejčastěji na teplých, sušších, slunných až polostinných stanovištích. Převážně ve společenstvech svazu *Caucalion lap-pulae* (diagnostický druh), řidčeji *Sherardion*, *Convolvulo-Agropyron* aj.

Rozšíření v ČR: V termofytiku hojně, v mezofytiku v nižších polohách roztroušeně, místy chybí nebo je velmi vzácný (j. Čechy), v oreofytiku vzácně a přechodně zavlékán při budování silnic a cest a do okolí chat. V planárním a kolinném stupni, řidčeji v suprakolinném, vzácně v submontánním (max.: Studnice u Nového Města na Moravě, ca 780 m).

T: všechny fyt. o. — M: 24. Hor. Poohří, 28. Tep. vrchy, 30. Jesen.-rak. ploš., 31. Plz. pah., 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 35. Podbrd., 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt., 42. Votic. pah., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 46. Lab. písk., 48. Luž. kotl., 49. Frýdl. pah., 51. Polom. hory, 52. Ral.-bez. tab., 53. Podjeř., 55. Čes. ráj, 56. Podkrk., 57. Podzvič., 58c. Broum. kotl., 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poohří, 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 64. Říč. ploš., 65. Kutnoh. pah., 66. Hornosáz. pah., 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 69. Želez. hory, 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 72. Zábř.-unič. úv., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 76. Mor. brána, 77. Středomor. Karp., 78. B. Karp. les., 79. Zlín. vrchy, 80. Stř. Pobeč., 81. Host. vrchy, 82. Javorn., 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah. — O: 91. Žďar. vrchy (vz.), 93. Krk.

Celkové rozšíření: Evropa kromě j. Portugalska a Španělska, ve Velké Británii pouze druhotně; jz. a stř. Asie, na východ na Sibiři po Jenisej. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 253; HULTÉN NE 1986: 609.

Význam: Polní plevel. Podzemní hlízy se vzácně používají syrové nebo vařené; chutí poněkud připomínají lískové oříšky.

9. *Lathyrus sylvestris* L. — hrachor lesní

Tab. 93/1

Lathyrus sylvestris LINNAEUS Sp. Pl. 733, 1753. — Syn.: *Lathyrus platyphyllos* RETZ. Fl. Scand. Prodr., ed. 2, 170, 1795. — *L. sylvestris* L. β *oblongus* SER. in DC. Prodr. Syst. Natur. 2: 369, 1825. — *L. sylvestris* L. subsp. *platyphyllus* (RETZ.) ČELAK. Analyt. Květ. Čech, ed. 2, 409, 1887. — *L. sylvestris* L. subsp. *angustifolius* ČELAK. Analyt. Květ. Čech, ed. 2, 409, 1887. — *L. latifolius* auct. non L.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1443. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 380. — Extra fines: Fl. Distr. Bacov. Exs., no 555. — Fl. Neerl. Exs., no 574. — Fl. Siles. Exs., no 364. — Gerb. Fl. SSSR, no 5688. — Pl. Polon. Exs., no 343.

Vytrvalé byliny. Kořeny dlouhé, silné; oddenky dlouhé, plazivé. Lodyhy poléhavé nebo popínavé, 60–200(–400) cm dl., lysé, hranaté, křídlaté, křídla 2–4 mm šir. Listy s 1 párem lístků, větveno listu úzce křídlaté, zakončené dlouhou, většinou 3ramennou úponkou, křídla 0,5–1,5 mm šir.; palisty polostřelovité, 5–12 (–18) mm dl., 1,0–2,0(–2,5) mm šir., bylinné, lysé, zelené; lístky přisedlé nebo velmi krátce řapíkaté, podlouhlé, kopinaté až čárkovitě kopinaté, (50–)70–120(–150) mm dl., 3–15 (–27) mm šir., na vrcholu s nasazenou špičkou, na bázi pozvolna zúžené, s 3–5 vyniklými, souběžnými žilkami, lysé, jasné nebo světle zelené. Stopky květenství 8–18(–22) cm dl.; listeny čárkovité až šídlovité, 4–9 mm dl.; květenství s (2–)4–7(–9) květy; květní stopky 5–7 mm dl. Květy šikmo odstálé; kalich šikmo zvonkovitý, 6–7 mm dl., lysý, zelený, na bázi často tmavší, dol. kališní cípy kratší nebo přibližně stejně dlouhé jako kališní trubka, horní kratší; koruna 15–20 mm dl., pestrá, světle až sytější růžová nebo růžovofialová, pavéza na svrchní straně žlutozelená, křídla nažloutlá až nazelenalá, člunek se žlutým nebo hnědým nádechem, čepel pavézy obšedřítá, křídla a člunek kratší než pavéza. Lusky s (1–)3–7(–10) semeny, v obrysu čárkovité, (50–)55–65(–70) mm dl., 7–9 mm šir., lysé, světle hnědé, často se světle zeleným lemem při švech. Semena kulovitá, vzácněji stlačeně kulovitá až kuželovitá, 4,0–4,5(–5,0) mm vel., matná, šedohnědá, světle až rezavě hnědá, jednobarevná nebo s řídkými tmavšími skvrnami, s nepravidelnými valy; hilum zabírá 2/5–1/2 obvodu semene. VII–VIII. Hkf.

$2n = 14$ (ČR: mnoho údajů z celého území)

Variabilita: Druh proměnlivý zejména ve tvaru lístků: var. *sylvestris* má lístky podlouhle až čárkovitě kopinaté, 5–15(–20) mm šir., špičaté, větveno listu s 0,5–2,0 mm šir. křídly; var. *platyphyllos* (RETZ.) A. et GR. má lístky podlouhlé, 12–27 mm šir., tupé až tupě špičaté, větveno listu s 1–3 mm šir. křídly. Zmíněná variabilita je však spojitá, lze odlišit pouze mezní typy (na téže rostlině se často vyskytují různé tvary lístků buď současně, nebo v průběhu vegetačního období); u zmíněných odchylek nelze postihnout ani případnou eko-geografickou vazbu. Některými autory jsou tyto odchylky hodnoceny jako poddruhy [subsp. *sylvestris* a subsp. *platyphyllos* (RETZ.) ČELAK.]. Jiná odchylka var. *angustifolius* (MED.) MORIS (syn.: *L. sylvestris* L. subsp. *angustissimus* HOLUB., *L. angustifolius* MED.), význačná čárkovitými až nitkovitými lístky, nebyla na území ČR zjištěna; nejbližší lokality jsou na Slovensku a v Maďarsku.

Ekologie a cenologie: Křoviny, lesní lemy, světlé lesy (bory, doubravy), paseky, sutě, okraje komunikací. Roste na různých podkladech (ve vyšších polohách preferuje bazické), na kyp-

rých půdách různé hloubky, často kamenitých, na stanovištích sušších, slunných. Hlavně ve společenstvech řádů *Origanetalia vulgaris* a *Prunetalia*.

Rozšíření v ČR: V termofytiku a mezofytiku roztroušeně, vzácněji v nižších polohách oreofytika; převážně v kolinním až submontánním stupni, ojediněle zasahuje až do stupně montánního (max.: Krkonoše, Babí, 980 m). — Mapy: ADLEROVÁ in HENDRYCH Acta Univ. Carol.-Biol. 1969: 178, 179.

T: ve všech fyt. o. [údaje chybějí z fyt. o. 17. Mikul. pah.]. — M: [údaje chybějí z fyt. o. 22. Halštr. vrch., 38. Bud. pán., 54. Ješ. hřb.]. — O: 85. Kruš. hory, 87. Brdy, 88. Šum. (Volary), 90. Jihl. vrchy, 91. Žďár. vrchy, 93. Krk., 97. Hr. Jes.

Celkové rozšíření: Evropa, na západ po j. Anglii, na sever po j. Švédsko, na východ po stř. a j. Rusko, v j. Evropě neroste. — Mapy: CHRISTIANSEN in KIRCHNER, LOEW et SCHRÖTER Lebensgesch. Blütenpfl. Mitteleur. 3/2: 377, 1942; MEUSEL et al. 1965: 253; HULTÉN NE 1986: 610.

Význam: Zvyšuje užitkovou hodnotu píce a sena, zejména v podhorských a horských oblastech, v čerstvém stavu je však nahořklý; v seně je vhodný pro ovce a hovězí dobytek.

10. *Lathyrus latifolius* L. — hrachor široolistý

Tab. 93/3

Lathyrus latifolius LINNAEUS Sp. Pl. 733, 1753. — Syn.: *Lathyrus megalanthus* STEUDEL Nomencl. Bot., ed. 2, 2: 14, 1840. — *L. sylvestris* L. γ *latifolius* (L.) Vis. Fl. Dalm. 3: 322, 1852. — *L. latifolius* L. α *obtusifolius* BECK Fl. Nieder-Österr. 884, 1893. — *L. latifolius* L. β *typicus* POSPICHAL Fl. Österr. Küstenl. 2: 437, 1898. — *L. sylvestris* L. subsp. *latifolius* (L.) GAMS in HEGI Ill. Fl. Mitteleur. 4/3: 1597, 1924.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Čechoslov. Exs., no 66. — Fl. Čechoslov. Exs., no 36. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 855, 1076. — Extra fines: Pl. Čechoslov. Exs., no 36. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 2808. — Herb. Fl. Ross., no 563.

Vytrvalé byliny. Kořeny dlouhé, silné; oddenky dlouhé, plazivé. Lodyhy poléhavé až vystoupavé, 50–220 cm dl., hranaté, rýhované, dvoukřídle, křídla (1–)2–6 mm šir., lysé, na bázi větvené. Listy s 1 párem lístků, větveno listu šir. křídlaté, křídla 2–6 mm šir., zakončená jednoduchou nebo dvojramennou úponkou; palisty polostřelovité, (12–)18–28(–35) mm dl., (5–)8–12(–16) mm šir., bylinné, zelené, hor. úkrojek mnohem větší, kopinatý až vejčitý, špičatý; lístky krátce řapíkaté, eliptické, obvejčité až téměř okrouhlé, 35–65(–85) mm dl., 20–60 mm šir., na vrcholu tupé nebo náhle zašpičatělé, s nasazenou špičkou, na bázi náhle zúžené, s 5 vystouplými souběžnými žilkami, lysé, pouze na okraji drsné, jasně zelené až nasivělé, zvlněné, řapíčky 0,5–1,0 mm dl. Stopky květenství

(10–)14–26(–32) cm dl.; listeny čárkovité, 2–5 mm dl.; květenství se (4–)8–15(–18) květy; květní stopky 4–10(–15) mm dl. Květy šikmo odstálé; kalich šikmo zvonkovitý, 9,0–11,5 mm dl., lysý, zelený, dol. kališní cípy delší než trubka kališní, horní kratší; koruna 14–18 mm dl., sytě růžová, pavéza někdy na svrchní straně nahnědlá, nehty a člunek nazelenale bílé, čepel pavézy okrouhlá, velká, křídla a člunek kratší. Lusky s (1–)3–6(–10) semeny, v obrysu čárkovité, (50–)62–70(–85) mm dl., 8–9 mm šir., lysé, světle hnědé. Semena kulovitá až válcovitá, nebo kuželovitá, 4,5–5,5(–6,0) mm dl., 3,8–4,5 mm šir., 3,0–3,8 mm tlustá, matná, světle hnědá až hnědošedá, s nepravidelnými valy, hilum zabírá 1/4–1/3(–2,5) obvodu semene. (V–)VI–VIII. Hkf.

2n = 14 (ČR: mnoho lokalit z j. Moravy)

Ekologie a cenologie: Světlé lesy a jejich lemy, křoviny, květnaté louky, okraje sadů, vinic, polí a komunikací. Dává přednost bazickým podkladům (vápence, vápnité pískovce, spraše) a těžším půdám s dostatkem humusu; na teplých, suchých a slunných stanovištích. Pevně ve společenstvech svazů *Quercion pubescenti-petraeae*, *Geranion sanguinei*, *Bromion erecti* a řádu *Prunetalia*.

Rozšíření v ČR: V Panonském termofytiku dosti hojně, v Karpatském mezofytiku roztroušeně. Jinde na Moravě a v Čechách několik druhotných lokalit na antropicky ovlivněných stanovištích. V planárním až suprakolinním stupni (min.: les Důbrava u Hodonína, ca 170 m; max.: vrch Lesná u Strání, 696 m). — Mapy: HENDRYCH Acta Univ. Carol.-Biol. 3/1: 48, 1957; ADLEROVÁ in HENDRYCH Acta Univ. Carol.-Biol. 1969: 178.

T: 1. Doup. pah. (Pokutice, úpatí kopce Úhošť, zřejmě druhotně), 9. Dol. Povlt. (Praha: Troja, Šárka, druhotně), 10b. Praž. kotl. (Praha-Bohdalec, druhotně), 16. Znoj.-brn. pah. (vz.), 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah., 21. Haná (vz.). — M: 37. Šum.-novohr. podh. (Český Krumlov, druhotně), 56a. Železnobr. Podkrk. (Rychnov u Jablonce nad Nisou, druhotně), 61a. Křivina (mezi obcemi Vojenice a Přepychy, zřejmě druhotně), 68. Mor. podh. Vysoč. (Jihlava-Helenín, asi zplanělý), 71. Draž. vrch., 75. Jes. podh. (mezi Bruntálem a Malou Morávkou, zplanělý), 76. Mor. brána, 77c. Chřiby, 78. B. Karp. les., 79. Zlín. vrchy. — O: 92. Jiz. hory (Mšeno nad Nisou; Smržovka, sekundární výskyt).

Celkové rozšíření: Střední, j. a v. Evropa, na západ po s. Francii, na sever po Polsko, na jih po s. Itálii, bývalou Jugoslávii, Albánii a Řecko, na východ po Ukrajinu a z. část Ruska. Občas zplaňuje a zdomácňuje. — Mapy: CHRISTIANSEN in KIRCHNER, LOEW et SCHRÖTER Lebensgesch. Blütenpfl. Mitteleur. 3/2: 380, 1942; HULTÉN NE 1986: 610.

Tab. 93: 1 *Lathyrus sylvestris*, 1a — plodenství. — 2 *L. heterophyllus*, 2a — plod. — 3 *L. latifolius*, 3a — plodenství.

Význam: Zřídka se pěstuje jako okrasná trvalka, zejména ke krytí plotů. Vzácně zplaňuje, např. v podhůří Jizerských hor.

11. *Lathyrus heterophyllus* L. — hrachor různolistý Tab. 93/2

Lathyrus heterophyllus LINNAEUS Sp. Pl. 733. 1753.

Exsikáty: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1604/I. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1139. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 381 (ut *Lathyrus latifolius*). — Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 1604/II.

Vytrvalé byliny. Kořeny dlouhé, silné; oddenky dlouhé, plazivé. Lodyhy poléhavé, vystoupavé až popínavé, 60–150(–200) cm dl., hranaté, křídlaté, křídla 1–4 mm šir., lysá. Dol. listy s jediným jařmem, horní s 1–2(–3) páry lístků zakončené 2–3ramennou úponkou; řapík šir. křídlatý, křídla 1–3 mm šir., palisty polostřelovité, (18–)30–48 mm dl., 4–15 mm šir., bylinné, lysé, zelené, hor. úkrojek mnohem větší než dolní, široce podlouhle kopinatý, špičatý; větveno listu mezi prvním a druhým (třetím) jařmem úzce křídlaté, křídla asi 0,5 mm šir., lístky přisedlé nebo krátce řapíkaté, podlouhlé, kopinaté, eliptické, obvejčité až šir. eliptické, 42–80(–88) mm dl., 12–36(–55) mm šir., na vrcholu zaokrouhlené, někdy s nasazenou špičkou, u hor. listů špičaté, na bázi náhle nebo pozvolna zúžené, s 3 silně a 2 slaběji vyniklými souběžnými žilkami, lysé, na svrchní straně jasně zelené, na spodní nasivělé, řapíčky 0,5–1,0 mm dl. Stopky květenství 10–22 cm dl.; listeny šídlovité, 2–4(–6) mm dl.; květenství s (2–)4–6(–8) květy; květní stopky 3–6 mm dl. Květy šikmo odstálé; kalich šikmo zvonkovitý, 8–9(–10) mm dl., lysý, zelený, občas nafialovělý, dol. kališní cípy 1,5–2,0 × delší než kališní trubka, horní kratší než kališní trubka; koruna 14–18 mm dl., sytě růžová, pavéza na svrchní straně, křídla a člunek nazelenalé; čepel pavězy okrouhlá, křídla a člunek kratší. Lusky (2–)5–6(–9)semenné, v obrysu čárkovité, (60–)65–85 mm dl., 8–9 mm šir., lysé, světle hnědé. Semena stlačeně kulovitá, kulovitá až mnohostranná, (4,0–)5,0–6,0(–6,8) mm dl., 3,8–4,0(–4,5) mm šir., (3,5–)3,8–4,0(–4,5) mm tlustá, matná, šedohnědá, hnědá až černohnědá, někdy s řídkými tmavými skvrnami, s nepravidelnými valy, hilum zabírá asi 1/3 obvodu semene. VII–VIII. Hkf.

2n = 14 (ČR: 1. Doup. pah., 6. Džbán, 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed.)

Variabilita: Proměnlivý ve tvaru lístků a počtu jařem.

Tyto odchylky postrádají větší taxonomickou hodnotu, což se týká i var. *unijuga* KOCH, která se vyznačuje pouze jedním párem lístků.

Ekologie a cenologie: Skály, opuštěné lomy, sutě, křoviny, okraje lesů, mýtiny. Roste na bazických podkladech, většinou na vápencích, opukách a čedičích, zpravidla na mělkých, kamenitých půdách na polostinných až stinných stanovištích. Převážně ve společenstvech svazu *Seslerio-Festucion glaucae* a *Potentillion caulescentis*.

Rozšíření v ČR: Vzácně v Českém termofytiku a mezofytiku, v kolinním a suprakolinním stupni (max.: České středohoří, Babiny I, 500 m). Územím prochází v. hranice areálu druhu. § — Mapy: ADLEROVÁ in HENDRYCH Acta Univ. Carol.-Biol. 1969: 178.

T: 1. Doup. pah., 4. Loun.-lab. střed., 6. Džbán (Jedomělice; mezi Libušínem a Srby), 8. Čes. kras (okolí Karlštejna, vz.). — M: 29. Doup. vrchy (vz.), 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed.

Údaj „okolí Prahy“ (KOSTELETSKY, Fl. Prag. 110, 1837) nelze přesně lokalizovat, pravděpodobně se vztahuje k výskytu v Českém krasu. Údaj z fyt. o. 37. Šum.-novohr. podh. (Šumava: Vimperk, SCHOTT, Lotos 41: 41, 1893) je chybný.

Celkové rozšíření: Evropa jz. (Portugalsko, Španělsko, Francie), stř. (Švýcarsko, Německo, Rakousko, ČR, Polsko) a j. (pouze s. Itálie). — Mapy: HULTÉN NE 1986: 611.

12. *Lathyrus odoratus* L. — hrachor vonný

Tab. 94/4

Lathyrus odoratus LINNAEUS Sp. Pl. 732. 1753.

Jednoleté byliny. Kořeny dlouhé, tenké. Lodyhy popínavé nebo poléhavé, 50–150(–200) cm dl., hranaté, dvoukřídle, drsně chlupaté. Listy s 1 párem lístků, zakončené větvenou úponkou; palisty polostřelovité až kopinaté; lístky krátce řapíkaté, podlouhlé až vejčité, 22–25(–65) mm dl., 8–30 mm šir., na vrcholu tupé, s nasazenou špičkou, na bázi náhle zúžené, drsně chlupaté, světle zelené až nasivělé. Stopky květenství 6–18(–26) cm dl., hranaté, chlupaté; květenství (1–)3–4(–5)květá. Květy přímo odstálé, velmi vonné; kalich zvonkovitý, chlupatý, zelený, kališní cípy delší než trubka; koruna 20–30(–35) mm dl., v různých pastelových odstínech modré, růžové a fialové, nebo bílá, křídla a člunek často světlejší; pavéza okrouhlá, veliká; křídla a člunek menší. Lusky v obrysu podlouhlé, 60–110 mm dl., 6–10 mm šir., draslavě štetinaté, světle hnědé až šedohnědé. Semena kulovitá až zaobleně hranatá, 4–6 mm vel., světle hnědá až šedohnědá, matná, jemně bradavičnatá, hilum zabírá ± 1/4 obvodu semene. VI–VIII. Tf.

2n = 14 (extra fines)

Tab. 94: 1 *Lathyrus annuus*, 1a — plod. — 2 *L. sativus*, 2a — plod. — 3 *L. cicera*, 3a — plod. — 4 *L. odoratus*, 4a — plod.

Často se pěstuje v zahradách a na balkónech jako okrasná popínávací letnička určená ke krytí plotů, zídek a zábradlí a k řezu. Původní v j. Evropě (Itálie, Sicílie). Ve stř. Evropě odedávna pěstovaný v mnoha kultivarech s velkými, velmi vonnými květy v různých barvách a odstínech. Vyžaduje slunné až slabě zastíněné polohy a humózní, kyprou, dostatečně vlhkou půdu. Vzácně a přechodně zplaňuje (stř. a j. Čechy, j. Morava).

13. *Lathyrus tingitanus* L. — hrachor tangerský

Lathyrus tingitanus LINNAEUS Sp. Pl. 732, 1753.

Jednoleté byliny. Lodyhy popínavé, 60—120 cm dl., křídlaté, lysé. Listy s 1 párem lístků; palisty kopinaté, vejčité až polostřelovité, 12—25 mm dl.; lístky kopinaté až vejčité, 20—80 mm dl., 4—18 mm šir., lysé. Stopky květenství často kratší než podpůrný list; květenství s 1—3 květy. Květy nevonné; kalich zvonkovitý, kališní cípy přibližně stejně dlouhé, kratší než kališní trubka; koruna 20—30 mm dl., jasně červenofialová, pavéza mnohem delší než křídla, člunek malý, úzký. Lusky s 5—8 semeny, čárkovité, 60—100 mm dl., 8—10 mm šir., v mládí drsné, později hladké, lysé, hnědé. Semena stlačeně kulovitá, hladká, hilum zabírá $\pm$ 1/6 obvodu semene.

$2n = 14$ (extra fines)

Vzácně se pěstuje jako okrasná popínávací letnička ke krytí plotů; výjimečně a přechodně zplaňuje. Původní v z. Středozeří (j. Evropa, s. Afrika).

14. *Lathyrus annuus* L. — hrachor roční

Tab. 94/1

Lathyrus annuus LINNAEUS Demonstr. Pl. 20, 1753.

Exsikáty: Extra fines: HELDREICH Herb. Graec. Norm., no 543. — SINTENIS et RIGO Iter Cypr., no 459.

Jednoleté byliny. Kořeny tenké. Lodyhy popínavé, 20—60 cm dl., křídlaté, lysé, větvené. Listy s 1 párem lístků, zakončené větvenou, většinou 3ramennou úponkou; řapík úzce křídlatý; palisty polostřelovité, 8—12 cm dl., úkrojky čárkovité až úzce kopinaté; lístky přisedlé, úzce kopinaté až čárkovité, 60—110 mm dl., 4—10 mm šir., se 3 souběžnými žilkami, lysé, zelené. Stopky květenství 40—60 mm dl., zakončené hrotem; listeny drobné, květy po 1 v jejich úžlabí, šikmo odstálé; kalich zvonkovitý, 5—6 mm dl., lysý, dol. kališní cípy přibližně stejně dlouhé jako kališní trubka, horní o málo kratší; koruna 13—15 mm dl., světle žlutá, pavéza s hnědými žilkami. Lusky se 4—8 semeny, v obrysu podlouhlé až čárkovité, 42—60 mm dl., 8—10 mm šir., lysé, světle hnědé.

Semena $\pm$ kulovitá, 3,5—4,5 mm vel., bradavičnatá, hnědá, matná, hilum zabírá 1/10—1/9 obvodu. V—VII. Tf.

$2n = 14$ (extra fines)

Kdysi zavlečený ve větším množství na Smíchovské nádraží v Praze. Další možnost výskytu na přecladištích a nádražích je pravděpodobná. Původní ve Středozeří a v jz. a stř. Asii, kde se vyskytuje převážně jako plevel.

15. *Lathyrus hirsutus* L. — hrachor chlupatý

Tab. 92/3

Lathyrus hirsutus LINNAEUS Sp. Pl. 732, 1753. — Syn.: *Lathyrus hirtus* TEN. Fl. Nap. Syll. 302, 1830. — *L. variegatus* HOST Fl. Austr. 2: 327, 1831.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Českoslov., no 1333. — Extra fines: BILLOT Fl. Gall. Germ., no 2053. — Fl. Exs. Reipubl. Soc. Českoslov., no 1442. — Fl. Hung. Exs., no 367. — Herb. Fl. Reipubl. Sov. Ucr., no 2894.

Jednoleté až dvouleté byliny. Kořeny větvené. Lodyhy vystoupavé až přímé nebo popínavé, 30—80(—100) cm dl., křídlaté, řídce chlupaté, křídla brvitá. Listy s 1 párem lístků, zakončené větvenou úpokou; palisty polostřelovité, 7—10(—18) mm dl., 1,0—2,5 mm šir., úkrojky kopinaté, roztr. chlupaté, zelené; lístky krátce řapíčkaté, podlouhlé, kopinaté až čárkovité, (30—) 40—65(—75) mm dl., 5—12(—15) mm šir., na vrcholu tupé, s nasazenou špičkou, na bázi pozvolna zúžené, olýsalé až téměř lysé, špinavě až sivě zelené, žilnatina síťovitá, řapíčky asi 1 mm dl. Stopky květenství 4—8(—15) cm dl.; květenství s (1—)2(—3) květy; stopky květní 4—6 mm dl. Květy šikmo odstálé až nicí; kalich zvonkovitý, 5,5—7,0(—8,0) mm dl., olýsalý, zelený, kališní cípy nestejně dlouhé, dolní delší, trojúhelníkovité, zašpičatělé, asi zděli kališní trubky nebo o málo delší; koruna 12—15 mm dl., červenofialová, po odkvětu modrofialová, člunek zelenavě bílý, pavéza srdčitá, křídla s oušky a dlouhým nehtem, kratší než pavéza, přibližně stejně dlouhé jako člunek. Lusky s (1—)4—7(—8) semeny, v obrysu podlouhlé, (20—)25—38(—40) mm dl., 5—7(—8) mm šir., drslavě štetinaté, světle hnědé. Semena kulovitá, stlačeně kulovitá až mnohostranná, 3,0—4,0(—4,2) mm vel., bradavičnatá, šedo-hnědá až tmavohnědá, matná až slabě lesklá, hilum zabírá 1/7—1/6 obvodu semene. VI—VIII. Tf.

$2n = 14$ (ČR: 16. Znoj.-brn. pah.)

Ekologie a cenologie: Lesní lemy, paseky, křoviny, travnaté svahy, úhory, okraje komunikací, jako plevel v polích. Preferuje bazické podklady (vápence a spraše), roste na lehčích, mělkých až středně hlubokých půdách, na suchých,

teplých, slunných až polostinných stanovištích. Pře-
vážně ve společenstvech svazů *Prunion spinosae*,
Geranion sanguinei a *Caucalium lappulae*.

Rozšíření v ČR: V termofytiku roztrouše-
ně, v mezofytiku vzácně, v oreofytiku pouze výji-
mečně a přechodně. V planárním a kolinním stup-
ni, vzácně ve stupni suprakolinním (max.: Přícho-
vice, 800 m).

T: 6. Džbán, 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras, 9. Dol.
Povlt., 10. Praž. ploš., 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz. (Kosmo-
nosy), 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv.,
19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah. — M: 31. Plz. pah.
(Rokycany; Lužany), 35. Podbrd., 38. Bud. pán. (České Budě-
jovice), 55e. Mark. pah. (Bystřice u Libáně), 64. Říčan. ploš.,
65. Kutnoh. pah., 66. Hornosáz. pah. (Leština), 70. Mor. kras,
75. Jes. podh., 77a. Ždán. les, 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah.
— O: 93a. Krk. les. (Příchovice).

Celkové rozšíření: Západní, j. a stř. Evropa, na sever
po ČR, Slovensko a Polsko, jz. Asie, na východ po Afghánis-
tán, s. Afrika. Jako plevel se šíří s obilím za hranice původního
areálu a často zdomácňuje.

16. *Lathyrus sativus* L. — hrachor setý

Tab. 94/2

Lathyrus sativus LINNAEUS Sp. Pl. 730, 1753. — Syn.:
Cicerula alata MOENCH Meth. Pl. 163, 1794.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 385. — Extra
fines: MANISADIAN Pl. Or., no 1178a. — BOURGEAU Pl. Esp.
Port., no 859.

Jednoleté byliny. Kořeny větvenovité. Lodyhy
poléhavé nebo popínavé, 30–70 cm dl., hranaté,
křídlaté, lysé. Listy s 1 párem lístků, zakončené
úponkou, u dol. listů někdy jen osinkou; palisty
polostřelovité, na bázi často s 1–2 zuby,
15–30 mm dl., 2–4 mm šir., zelené; lístky při-
sedlé, čárkovitě kopinaté, 30–85(–95) mm dl.,
3–6 mm šir., na vrcholu dl. zašpičatělé, na bázi
pozvolna zúžené, lysé, sivozelené až sytě zelené.
Stopky květenství 2–5(–7) cm dl.; květenství
s 1(–2) květy. Květy šikmo odstálé; kalich zvon-
kovitý, 7–9 mm dl., lysý, zelený, kališní cípy
kopinaté, dl. zašpičatělé, 1,5–2,5 × delší než
kališní trubka; koruna 15–20(–23) mm dl.,
světle modrá, pavéza bělavá, s modrými žilkami,
vz. křídla bílá, pavéza šir. srdčitá, křídla s oušky
a krátkým nehtem. Lusky s 1–4 semeny, v ob-
rysu podlouhlé až vejcovité, 21–30 mm dl.,
12–17 mm šir., po stranách hřbetního švu křídla-
té, lysé, hnědé. Semena mnohostranná až čokovi-
tá, (5,0–)5,5–8,0(–8,2) mm dl., 4,7–7,1 mm
šir., 3,0–4,3 mm tlustá, hladká, olivově zelená až
hnědá, vz. čistě bílá, jednobarevná nebo s tmavě
hnědými skvrnami, matná, hilum zabírá 1/10–1/8
obvodu semene. V–VIII. Tf.

2n = 14 (extra fines)

V minulosti se zřídka pěstoval na polích,

v zahradách a ve vinicích jako luštěnina, pícnina
a na zelené hnojení. Vzácně, většinou přechodně
zplaňuje. Ojedinelé nálezy pocházejí z Čech, čas-
tější ze stř., s. a zvláště j. Moravy. V současné
době se pěstuje velmi vzácně. Původ není znám.
Stará kulturní rostlina, rozšířená ve stř. a j. Evro-
pě, v jz. Asii a s. Africe, v mnoha dalších oblas-
tech druhotně zplanělá.

17. *Lathyrus cicera* L. — hrachor cizrnový

Tab. 94/3

Lathyrus cicera LINNAEUS Sp. Pl. 730, 1753. — Syn.:
Lathyrus purpureus C. PRESL Delic. Prag. 1: 39, 1822 non
DESF. — *L. cicera* GAUD. Fl. Helv. 4: 484, 1829.

Exsikáty: Extra fines: BOURGEAU Pl. Esp., no 638.
— Fl. Bulg. Exs., no 679.

Jednoleté byliny. Kořeny tenké. Lodyhy popí-
navé, 15–50 cm dl., tenké, úzce křídlaté. Listy
s 1(–2) páry lístků, zakončené větvenou úpon-
kou; palisty polostřelovité, 5–8 mm dl., brvitě,
úkrojky vejčitě kopinaté; větveno listu úzce kříd-
laté, lístky krátce řapíčkáté, kopinaté až čárkovité,
15–90 mm dl., 1–6 mm šir., s 3 souběžnými
žilkami, lysé nebo řídce chlupaté, světle zelené.
Stopky květenství 18–28 mm dl., zakončené hro-
tem; listeny drobné. Květy po jednom, přímo
odstálé; kalich krátce zvonkovitý, 7–9 mm dl.,
kališní cípy 2–3 × delší než kališní trubka; ko-
runa 10–16 mm dl., špinavě červenofialová, člu-
nek bělavý, na špičce často fialový, křídla a člu-
nek kratší než pavéza. Lusky s 2–5 semeny,
v obrysu podlouhlé, 20–60 mm dl., 5–10 mm
šir., lysé, světle hnědé. Semena ± kulovitá,
5–6 mm vel., hladká, světle hnědá až hnědošedá,
jednobarevná nebo s tmavšími skvrnami, matná,
hilum zabírá asi 1/12 obvodu semene. V–VI. Tf.

2n = 14 (extra fines)

Vzácně a přechodně zplaňuje na polích, trav-
natých náspech a rumištích (Přílepy u Holešova,
okolí Olomouce, dol. Podýjí), nebo je zavlékán,
např. na nádražích (Praha-Zlíchov). Původní ve v.
Evropě, jz. a stř. Asii a s. Africe, kde se vyskytuje
převážně jako plevel.

Sect. 4. *Pratensis* BÄSSLER

Syn.: *Lathyrus* L. sect. *Orobastrum* BOISS. p.p.

Vytrvalé byliny. Listy s 1 párem lístků,
s úponkou; palisty polostřelovité; lístky se souběž-
nou žilnatinou. Květenství mnohokvětá. Kališní
cípy nestejně dlouhé; čnělka nestočená, čárkovitá.

18. *Lathyrus pratensis* L. — hrachor luční

Tab. 92/1

Lathyrus pratensis LINNAEUS Sp. Pl. 733, 1753. — Syn.:
Orobis pratensis (L.) DÖLL Rhein. Fl. 787, 1843.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Českoslov., no 1334. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 382. — Extra fines: Exs. Torun., no 233.

Vytrvalé byliny. Kořeny dlouhé, tenké, plazivé, nevětvené. Lodyhy poléhavé nebo popínavé, (20–)40–100 cm dl., tenké, hranaté, slabě zploštělé, nekřídlaté, jemně chlupaté až olysalé, větvené. Listy s 1 párem lístků, zakončené nevětvenou úponkou; palisty polostřelovité, (5–)8–28 (–35) mm dl., 1–7 (–11) mm šir., řídce chlupaté až olysalé, zelené; lístky přisedlé nebo velmi krátce řapíčkáté, podlouhlé až kopinaté, 12–28 (–35) mm dl., 2–8 (–12) mm šir., na vrcholu zašpičatělé, na bázi pozvolna zúžené, s 3 souběžnými žilkami, řídce chlupaté až olysalé, jasně zelené, řapíčky asi 0,5 mm dl. Stopky květenství (2,5–)5,0–9,0 (–15,0) cm dl., přímo odstále chlupaté až olysalé; květenství s (2–)3–8 (–12) květy; stopky květní 2–5 mm dl. Květy šikmo až rovnovážně odstálé; kalich šikmo zvonkovitý, 4–8 mm dl., přitiskle chlupatý, zelený, kališní cípy přibližně stejně dlouhé jako kališní trubka; koruna (10–)11–17 mm dl., žlutá, čepel pavězy obvejčitá, ± stejně dlouhá jako nehet, křídla s oušky, člunek kratší. Lusky s (1–)3–6 (–9) semeny, v obrysu podlouhlé, (19–)20–33 (–45) mm dl., 4–6 mm šir., lysé nebo olysalé, hnědočerné až černé. Semena ± kulovitá až mnohostranná, na obvodu často s kýlem, (2,4–)2,5–3,0 (–4,0) mm dl., 2,4–3,0 mm šir., 2,1–3,0 mm tlustá, hladká, žlutozelená, olivově zelená, hnědá až tmavě červenohnědá, s tmavšími skvrnami nebo jednobarevná, velmi lesklá, hilum zabírá 1/7–1/5 obvodu semene. VI–VIII (–IX). Hkf.

2n = 14 (ČR: mnoho lokalit z celého území)

Variabilita: Proměnlivý hlavně v hustotě odění. Var. *pubescens* (REICHENB.) BECK je hustě chlupatá, f. *glaberrimus* A. et GR. je olysalá. Další rozdíly se projevují ve velikosti palistů a lístků (f. *parvifolius* PETERM. má palisty a lístky malé), v počtu květů a v hustotě rozvětvení. Většina odchylek nemá významnější taxonomickou hodnotu.

Ekologie a cenologie: Druh s velmi širokou ekologickou amplitudou. Vlhké louky, příkopy, břehy vodních toků a rybníků, světlé vlhčí lesy a jejich lemy, okraje komunikací, trávníky, rumiště apod. Dává přednost čerstvě vlhkým až zamokřeným, živinami bohatým půdám, roste však i na písčích, na slunných až polostinných stanovištích. Převážně ve společenstvech třídy *Molinio-Arrhenatheretea*, dále ve fytoceenózách třídy *Scheuchzerio-Caricetea fuscae*, ve vrbových křovinách svazů *Salicion cinereae* či *Salicion triandrae*, ve společenstvech svazu *Petasition officinalis* a *Adenostylion alliariae*.

Rozšíření v ČR: V celém území (ve všech fyt. o.) hojně až roztroušeně. V planárním až subalpínském stupni (max.: Krkonoše, Luční hora, 1 380 m; Hrubý Jeseník, Petrovy kameny, 1 446 m).

Celkové rozšíření: Evropa, jz. a stř. Asie (po Himálaj), s. a sv. Afrika (arela u Rudého moře v Eritreji). — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 252; HULTÉN NE 1986: 608.

Význam: Pícnina, zvyšuje užitkovou hodnotu lučních porostů.

Sect. 5. *Aphaca* (MILL.) DUMORT.

Syn.: *Aphaca* MILL.

Jednoleté byliny. Listy u dospělých rostlin bez lístků, redukované na silnou úponku; palisty vejčité, střelovité, velké; lístky se souběžnou žilnatinou. Květy po 1–2. Kališní cípy ± stejně dlouhé; čnělka nestočená, čárkovitá.

19. *Lathyrus aphaca* L. — hrachor pačočkový

Tab. 91/2

Lathyrus aphaca LINNAEUS Sp. Pl. 729, 1753. — Syn.: *Lathyrus segetum* LAM. Fl. Franç. 2: 571, 1778. — *Aphaca vulgaris* C. PRESL. Gesammten Natur- u. Heilwiss. 2/1: 24, 1837. — *Orobis aphaca* (L.) DÖLL Rhein. Fl. 788, 1843.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1534. — Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., no 9278. — BORNMÜLLER Pl. Macedon., no 751. — DÖRFLER Fl. Graeca, no 476. — DÖRFLER Iter Turc. Sec., no 150. — Fl. Oten. Exs., no 354. — Herb. Fl. Ross., no 315. — Pl. Bulg. Exs., no 365. — ROSS Herb. Sicul., no 525.

Jednoleté byliny. Kořeny tenké, krátké. Lodyhy popínavé, 20–50 (–90) cm dl., tenké, lysé. Listy u dospělých rostlin zpravidla redukované na větveno a úponku, vzácně vyvinuto 1 jařmo úzce kopinatých lístků; úponky nevětvené, větvené nebo vz. chybějí; palisty vejčité, na bázi střelovité, (7–)20–35 mm dl., (4–)11–24 mm šir., k vrcholu lodyhy se zmenšující, bylinné, lysé, sivě až jasně zelené. Stopky květenství 2–45 mm dl., za plodu prodloužené, 32–75 mm dl., lysé; květní stopky 5–11 mm dl. Květy po 1–2, šikmo odstálé; kalich zvonkovitý, 5–7 mm dl., lysý, zelený, kališní cípy přibližně stejně dlouhé, úzce trojúhelníkovité, delší než kališní trubka; koruna 8–10 mm dl., žlutá, čepel pavězy obvejčitá až téměř okrouhlá, křídla a člunek o málo kratší. Lusky s (1–)4–5 (–7) semeny, v obrysu podlouhlé, mírně srpovitě prohnuté, (12–)15–25 (–30) mm dl., 8–12 mm šir., lysé, hnědé. Semena kulovitá až stlačeně kulovitá, (1,8–)2,2–3,0 (–4,3) mm dl., 1,9–3,3 mm šir., 1,5–2,9 mm tlustá, hladká, světle zelenožlutá až žlutohnědá, s tmavšími skvrnami dvojího typu, velkými, většinou protáhlými, a malými, tečkovi-

tými, nebo černofialová až černá, jednobarevná, velmi lesklá, hilum zabírá asi 1/10 obvodu semene. Klíční rostliny mají vyvinutý list s 1 párem podlouhlých až eliptických lístků, bez úponky. V – VIII. Tf.

$2n = 14$ (ČR: 8. Čes. kras)

Variabilita: Proměnlivý zejména v délce internodií, ve velikosti palistů a v délce stopek květenství, většinou v souvislosti s ekologickými podmínkami. Tyto odchylky jsou bez větší taxonomické hodnoty. Vzácně se vyskytuje f. *phyllophorus* BORBÁS s 1 vyvinutým párem lístků a bez úponky.

Ekologie a cenologie: Keřnaté stráně, suché trávníky, sady, úhory, pole, okraje komunikací (především železničních tratí), hráze rybníků, přístavy. Nejčastěji na těžších jílovitých půdách, ale i na písčích, na suchých, řidčeji vlhkých až mokřích, slunných až polostinných stanovištích, na různých podkladech. Ve společenstvech svazů *Festucion valesiacae*, *Geranion sanguinei*, *Arrhenatherion*, *Convolvulo-Agropyrion*, *Agropyro-Rumicion crispae* a *Caucalion lappulae*.

Rozšíření v ČR: Pouze druhotně. V termofytiku a mezofytiku roztroušeně, zejména ve stř. Čechách a na j. Moravě, jinde pouze ojediněle lokality. V planárním a kolinním, vzácně suprakolinním stupni (max.: Vendolí u Svitav, 520 m).

T: 2. Stř. Poohří (Louny), 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras (mezi obcemi Hostím a Srbsko; Kosoř), 9. Dol. Povlt., 10. Praž. ploš., 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah. (Mikulov; Perná), 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah., 21. Haná. — M: 30. Jesen.-rak. ploš. (Krušovice), 37. Šum.-novohr. podh. (Vlachovo Březí), 41. Stř. Povlt. (Tábor; Písek), 63. Českomor. mezih. (mezi Svitavy a Vendolím; Lačnov), 65. Kutnoh. pah. (Golčův Jeníkov), 68. Mor. podh. Vysoč. (Nedvědice; Lelekovice), 76. Mor. brána (Hodslavice), 84. Podbesk. pah. (Třinec). — Mapy: CHRTKOVÁ, BLÁŽKOVÁ et BĚLOHLÁVKOVÁ Preslia 49: 343, 1977.

Celkové rozšíření: Západní a j. Evropa, ve stř. Evropě pouze v j. části (zřejmě jen druhotný výskyt), jz. a stř. Asie (na východ po Afghánistán), s. Afrika. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 253.

Sect. 6. *Clymenum* (MILL.) SER.

Syn.: *Clymenum* MILL. — *Lathyrus* L. sect. *Gloeolathyrus* WARBURG et EIG.

Jednoleté byliny. Dolní listy pouze s rozšířeným větvením, horní s mnoha páry lístků, s úponkou; palisty polostřelovité; žilnatina na lístcích zpeřená. Květenství s 1–4(–5) květy. Kališní cípy nestejně dlouhé; čnělka není nestočená, lopatkovitá.

20. *Lathyrus clymenum* L. — hrachor popínavý

Lathyrus clymenum LINNAEUS Sp. Pl. 732, 1753. — Syn.: *Clymenum uncinatum* MOENCH Meth. Pl. 150, 1794. — *Lathyrus auriculatus* BERTOL. Rar. Ligur. Pl. 2: 38, 1806. — *L. alatus* SIBTH. et SM. Fl. Graec. Prodr. 2: 66, 1813.

Exsikáty: Extra fines: BORNMÜLLER Pl. Exs. Mader. 1900, no 555. — Ross Herb. Sicul., no 128.

Jednoleté byliny. Lodyhy poléhavé nebo popínavé, 20–100 cm dl., křídlaté. Dolní listy redukované na čárkovitě kopinaté fylodium, horní s 2–4(–5) páry lístků, zakončené větvenou úponkou; palisty u dol. listů většinou chybějí, u středních kopinaté, u horních polostřelovité, 8–18 mm dl., 2–6 mm šir.; větveno křídlaté, lístky čárkovitě kopinaté až eliptické, 20–60 (–80) mm dl., (3–)6–11(–20) mm šir., špičaté, lysé, sivě zelené. Květenství s (1–)2–4(–5) květy. Květy šikmo odstálé; kalich zvonkovitý, lysý, kališní cípy kratší než kališní trubka; koruna 12–20 mm dl., červenofialová, křídla modrá, pavéza s krátkou špičkou, křídla s 2 oušky, kratší než pavéza, čunek zahnutý. Lusky s (3–)5–7 semeny, v obrysu podlouhlé, 30–70 mm dl., 5–12 mm šir., zploštělé, lysé, hnědé. Semena vejcovitá, zploštělá, hladká, šedohnědá, skvrnitá, hilum zabírá 1/7–1/6 obvodu semene. V – VI. Tf.

$2n = 14$ (extra fines)

Vzácně a přechodně zavlékaný; jako plevel na polích (Křelov u Olomouce). Původní ve Středozeří (j. Evropa, s. Afrika) a v jz. Asii.

21. *Lathyrus articulatus* L. — hrachor článkovaný

Lathyrus articulatus LINNAEUS Sp. Pl. 731, 1753. — Syn.: *Lathyrus tenuifolius* DESF. Fl. Atl. 2: 160, 1798–1800. — *L. clymenum* L. β *articulatus* (L.) ARCANGELI Consp. Fl. Ital. 195, 1882.

Exsikáty: Extra fines: REVERCHON Pl. Esp. 1892, no 794. — SCHULTZ Herb. Norm., no 2730.

Jednoleté byliny. Lodyhy poléhavé až popínavé, křídlaté. Dolní listy redukované na fylodium, horní s 2(–3) páry lístků, s větvenou úponkou; větveno křídlaté, lístky čárkovité až kopinaté, 20–70 mm dl., 0,5–5,0(–11,0) mm šir., lysé. Květenství s 1–2 květy. Květy šikmo odstálé; kalich zvonkovitý; koruna 16–18(–20) mm dl., červenofialová, křídla a čunek bílé nebo růžové, pavéza tupá, bez špičky, křídla kratší než pavéza, čunek zahnutý. Lusky v obrysu podlouhlé, 50–60 mm dl., 5–6 mm šir., mezi semeny zaškrcované, lysé, světle hnědé. Semena velmi zploštělá, hnědá, hilum zabírá asi 1/10 obvodu semene. V – VI. Tf.

$2n = 14$ (extra fines)

Kdysi zavléčený na rumišť v Praze (na Zlíčově a Smíchově). Podobný a blízce příbuzný druhu *L. clymenum*. Původní ve Středozeří (j. Evropa, s. Afrika).

22. *Lathyrus ochrus* (L.) DC. — hrachor žlutoplodý

Lathyrus ochrus (LINNAEUS) DE CANDOLLE in LAMARCK et DE CANDOLLE Fl. Fr. 4: 578, 1805. — Syn.: *Pisum ochrus* L. Sp. Pl. 727, 1753. — *Ochrus uniflorus* MOENCH Meth. Pl. 165, 1794. — *Clymenum ochrus* (L.) ALEF. Bonplandia 9: 127, 1861.

Jednoleté byliny. Lodyhy poléhavé nebo popínavé, 20–60 cm dl., křídlaté, lysé, jen na křídlech někdy drsně chlupaté. Dolní a stř. listy redukováné na rozšířené, podlouhle kopinaté fylodium, horní listy s 1(–2) páry lístků, zakončené větvenou úponkou; palisty u dol. listů chybějí, u horních kopinatě vejčité až polostřelovité; větveno hor. listů podlouhle vejčité, lístky vejčité, 15–35 mm dl., 6–20 mm šir., lysé, sivě zelené. Květy po 1, nicí; kalich šir. zvonkovitý, trubka nafouklá, kališní cípy přibližně stejně dlouhé jako kališní trubka; koruna světle žlutá, pavéza obvejčitá, tupá, křídla přibližně stejně dlouhá jako pavéza, člunek kratší, tupý. Lusky se 4–6(–7) semeny, v obrysu podlouhlé, 30–60 mm dl., 8–12 mm šir., zploštělé, na břišním švu s 2 křídly, lysé, světle hnědé. Semena kulovitá, slabě zploštělá, 6–7 mm vel., hladká, světle hnědá až červenohnědá, hilum zabírá asi 1/6 obvodu semene. V–VI. Tf.

$2n = 14$ (extra fines)

Kdysi zavlečený na zavážce u železniční trati v Praze Zlíchově. Původní ve Středozeří (j. Evropa, s. Afrika) a v jz. Asii, kde se občas pěstuje jako pícnina nebo luštěnina.

Sect. 7. *Nissolia* (MILL.) DUMORT.

Syn.: *Nissolia* MILL. — *Anurus* C. PRESL.

Jednoleté byliny. Listy dospělých rostlin redukováné na fylodium; palisty velmi drobné; žilnatina souběžná. Květenství s 1(–2) květy. Kališní cípy nestejně dlouhé; čnělka nestočená, čárkovitá.

23. *Lathyrus nissolia* L. — hrachor trávolistý

Tab. 91/1

Lathyrus nissolia LINNAEUS Sp. Pl. 729, 1753. — Syn.: *Nissolia uniflora* MOENCH Meth. Pl. 140, 1794. — *Anurus linifolius* C. PRESL. Gesamten Natur- u. Heilwiss. 2/1: 24, 1837. — *Orobis nissolia* (L.) DÖLL. Rhein. Fl. 788, 1834. — *Anurus nissolia* (L.) FOURR. Ann. Soc. Linn. Lyon. ser. nova, 16: 366, 1868. — *Lathyrus phylloideus* LAGER in CARIOT. Etud. Fleurs, ed. 8, 204, 1889.

Jednoleté byliny. Kořeny dlouhé, větvenovité, uvnitř žluté. Lodyhy přímé, vz. vystoupavé, 15–60 cm vys., hranaté, lysé, nevětvené nebo jen od báze málo větvené. Listy redukováné na fylodium, téměř přisedlé, čárkovitě kopinaté až čárko-

vité, 40–160 mm dl., 2–7 mm šir., na vrcholu dl. zašpičatělé, na bázi pozvolna zúžené, s 3–5 souběžnými žilkami, $\pm$ lysé, jasně zelené až nasivělé; palisty šídlovité až polostřelovité, 1(–2) mm dl., 0,5 mm šir., olýsalé, zelené. Stopky květenství 3(–)6–10(–15) cm dl., $\pm$ lysé; listeny šídlovité; květenství s 1(–2) květy; stopky květní 4–8 mm dl. Květy nicí; kalich zvonkovitý, 5,0–6,5(–7,0) mm dl., řídce chlupatý až olýsalý, kališní cípy kopinaté, kratší než kališní trubka; koruna 7–12 mm dl., světle červenofialová nebo růžovofialová, s tmavšími žilkami, pavéza srdčitá, křídla a člunek kratší než pavéza. Lusky s 1(–)10–12(–17) semeny, v obrysu čárkovité, (20–)35–50(–60) mm dl., 2,5–4,0 mm šir., lysé nebo krátce přímo odstále chlupaté zahnutými chlupy, hnědé, šedožluté až šedohnědé. Semena kulovitá, stlačeně kulovitá až mnohostranná, (1,5–)1,9–2,5(–3,5) mm dl., 1,6–2,9 mm šir., 1,6–2,0 mm tlustá, bradavičnatá, světle hnědá, olivově zelená až černá, s tmavšími skvrnami nebo jednobarevná, matná, hilum zabírá 1/9–1/7 obvodu semene. VI–VII. Tf.

$2n = 14$ (ČR: mnoho lokalit z celého území), oba poddruhy

Poznámka: Druh je často přehlížený, neboť má nenápadné, travám podobné listy a poměrně krátkou vegetační dobu.

Variabilita: Proměnlivý hlavně v odění plodů, které jsou lysé nebo chlupaté. Tento znak je v současné době považován za taxonomicky nejvýznamnější při rozlišování dvou následujících subspecií. Zdá se však, že toto hodnocení je příliš vysoké a hodnota znaku odpovídá spíše původně navrženým varietám. Na některých lokalitách (Rožďalovice; Pornice aj.) se vyskytují v populacích oba typy pohromadě, v řadě fyt. o. rostou oba taxony společně. Proměnlivost v ostatních znacích, jako ve velikosti rostlin, v délce stopek květenství, ve velikosti a tvaru fylodia a ve velikosti semen, má patrně souvislost s podmínkami prostředí a nemá větší taxonomický význam. Korelace těchto znaků s oděním plodů nebyla prokázána (např. širší fylodia u subsp. *pubescens*, jak uvádějí někteří autoři).

Ekologie a cenologie: Suchá travnatá stanoviště, lemy křovin a teplých lesů, okraje polí a cest, úhory, písčiny apod. Často osidluje čerstvě narušená stanoviště, např. okraje komunikací a depozice zeminy. Na různých podkladech, většinou neutrálních až slabě kyselých, častěji na těžších, hlinitých až jílovitých půdách, ale i na písčích; na slunných, vz. až polostinných, suchých až čerstvě vlhkých stanovištích, zpravidla v nezapojené vegetaci. Ve společenstvech řádu *Brometalia* a *Scaliotalia* a svazu *Alyso-Festucion pallentis*.

Poznámka: Někteří autoři (např. MEUSEL et al. 1965) pokládají tento hrachor v Čechách za synantropní (původní pouze v nejzápadnější části Německa), na Slovensku už za

spontánně rostoucí. Srovnáním stanovištních podmínek a charakteru vegetace na některých lokalitách v z. Čechách s lokalitami ve stř. Německu a v Rakousku je však možno uvažovat o původnosti tohoto druhu i v Čechách (např. již ČELAKOVSKÝ S.-B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag, cl. 2, 1886: 199, 1887, MLADÝ Severočes. Přír. 8–9: 117–119, 1978).

Celkové rozšíření: Západní, stř., j. a v. Evropa (na v. po Ukrajinu), v z. Asii po Kavkaz, Sýrii a s. Írán, v s. Africe. — Mapy: CANNON Watsonia 6: 33, 1964; MEUSEL et al. 1965: 253.

- 1a Lusky lysé (a) subsp. *nissolia*
b Lusky chlupaté (b) subsp. *pubescens*

(a) subsp. *nissolia* — hrachor trávolistý pravý

Syn.: *Lathyrus gramineus* A. KERNER Öster. Bot. Z. 13: 188, 1863. — *L. nissolia* L. var. *glabrescens* FREYN Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 27: 325, 1877. — *L. nissolia* L. β *gramineus* (A. KERNER) A. et GR. Fl. Nordostdeutsch. Flachl. 454, 1898. — *L. nissolia* L. β *linearis* ROUY in ROUY et FOUC. Fl. Fr. 5: 253, 1899.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Distr. Bacov., no 554.

Lusky lysé.

Rozšíření v ČR: V termofytiku vzácně, v mezofytiku ojediněle, především ve stř. a s. Čechách (hojně v oblasti Doupovských hor) a na stř. a v. Moravě. V planárním a kolinním stupni (max.: Krušovice, 430 m).

T: 1. Doup. pah., 2. Stř. Poohří, 4. Loun.-lab. střed., 7. Středočes. tab., 8. Čes. kras, 11. Stř. Pol., 13. Rožď. pah., 15.

Vých. Pol., 18. Jihomor. úv., 21. Haná. — M: 30. Jesen.-rak. ploš., 76. Mor. brána, 83. Ostr. pán. (Ostrava).

Celkové rozšíření: Střední a v. Evropa (zejména v Podunají).

(b) subsp. *pubescens* (BECK) SOJÁK — hrachor trávolistý pyřitý

Lathyrus nissolia L. subsp. *pubescens* (BECK) SOJÁK Čas. Nár. Muz., ser. natur., 148: 77, 1980. — Syn.: *Lathyrus nissolia* L. α *pubescens* BECK Fl. Nieder-Österr. 882, 1892. — *L. nissolia* L. α *lanceolatus* ROUY in ROUY et FOUC. Fl. Fr. 5: 253, 1899. — *L. nissolia* L. subsp. *genuinus* A. et GR. Syn. Mitteleur. Fl. 6/2: 1024, 1909. — *Anurus nissolia* (L.) FOURR. subsp. *pubescens* (BECK) SOJÁK Čas. Nár. Muz., ser. natur., 152: 160, 1983.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 854.

Lusky chlupaté.

Rozšíření v ČR: V termofytiku a mezofytiku roztroušeně, poněkud hojněji než subsp. *nissolia*. V planárním a kolinním stupni (max.: Zadní kopec u Kadaně, 330 m).

T: 1. Doup. pah., 8. Čes. kras, 13. Rožď. pah., 16. Znoj.-brn. pah., 19. B. Karp. step., 21. Haná. — M: 24. Hor. Poohří, 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt., 42. Votic. pah., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 53. Podjeř., 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poorl., 63. Českomor. mezih., 68. Mor. podh. Vysoč., 78. B. Karp. les., 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah.

Celkové rozšíření: V celém areálu druhu, převládá v z. a j. Evropě.

28. *Pisum* L. — hrách *)

Pisum LINNAEUS Sp. Pl. 727, 1754.

Lit.: ALEFELD F. (1866): Landwirtschaftliche Flora, p. 37–55. Berlin. — WELLENSIEK S. J. (1925): Genetic monograph of *Pisum*. Bibliogr. Genet. 2: 1–134. — FOUZDAR A. et TANDON S. L. (1976): Cytogenetical evolution in the genus *Pisum*. Cytologia 41: 91–104. — BAUDE J. C. (1978): Prodrome d'une classification générique des Papilionaceae-Phaseoleae. Bull. Jard. Bot. Nat. Belg. 48: 183–220.

Jednoleté byliny. Lodyhy přímé. Kořeny větvenité, dlouhé. Listy sudozpeřené, zakončené úponkou; palisty bylinné, velké; lístky v mládí složené podél stř. žilky. Květenství úžlabní, dl. stopkaté, chudokvětě hrozny. Kalich zvonkovitý; koruna bílá, namodralá, narůžovělá nebo 2–3barevná; pavéza a křídla s velkou čepelí; tyčinek 10, 9 nitkami srostlých přibližně do stejné výše, jedna (horní) volná nebo jen v polovině přirostlá; semeník přisedlý; čnělka dorzálně zploštělá, na vrcholu rozšířená, na vnější straně rýhovaná, na vnitřní pod vrcholem chlupatá. Plody lusky, otvírající se v obou švech, mnohosemenné, podlouhlé, na vrcholu zúžené v zobánek, nezaškrcované. Semena kulovitá až zaobleně mnohohranná; hilum podlouhlé. — Asi 2–6 druhů, rozšířených v j. Evropě, jv. Asii a Africe. — Entomogam.

1. *Pisum sativum* L. — hrách setý Tab. 95/4

Pisum sativum LINNAEUS Sp. Pl. 727, 1753. — Syn.: *Pisum commune* CLAVAUD Acta Linn. Soc. Bord. 38: 572, 1884. — *P. arvense* L. Sp. Pl. 727, 1753. — *P. sativum* L. subsp. *arvense* (L.) POIRET in LAM. Encycl. Méth. Bot. 5: 456, 1804.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 379. — Extra fines: Fl. Rom. Exs., no 3172. — GANDOGER Fl. Alger. Exs., no 419.

*) Zpracovala A. Chrtková

Jednoleté byliny. Lodyhy přímé, vystoupavé nebo popínavé, větvené, (15–)30–120(–200) cm dl., duté, lysé, sivé nebo žlutozelené, často ojíněné. Listy s 1–3 páry lístků, zakončené větvenou, vz. nevětvenou úponkou; palisty velké, objímavé, srdčité, 3–7(–10) cm dl., zejména v dol. části zubaté až vroubkované, někdy s červenými skvrnami; lístky přisedlé nebo krátce řapíkaté, vejčité až